Григорій Ганулякъ.

СОПЕРНИКИ.

Народна драма въ 5 актахъ, съ спѣвами и танцями.

- - - Львôвъ 1911. - - -
- Ставропигійска типографія -
- - пôдъ управленьемъ М. Рефція. - -
- - - **Накладомъ автора.** - - -

Григорій Ганулякъ.

СОПЕРНИКИ.

Народна драма въ 5 актахъ, съ спѣвами и танцями.

ЛЬВÔВЪ 1911.
Ставропигійска типографія
пôдъ управленьемъ М. Рефця.
НАКЛАДОМЪ АВТОРА.

ОСОБЫ:

Оксана Порайчукъ, вдова.
Гнатъ, еи сынъ.
Гринько, ихъ слуга.
Юрко Сорокинъ.
Настья, его жена.
Калина, еи дочка.
Марійка, Галя, Евка, Зоня — еи подруги.
Ксенья, сестра Оксаны
Михайло Свôй, зарôбникъ.
Панько Савчинъ, Проць Бартковъ — селяне.
Илько Копытко, швецъ.
Іойна, арендарь.
Сура, его жена.
Назаръ Балайда, вôйтъ.
Чарôвниця I.
Чарôвниця II.
Чарôвниця III.
Селянинъ I.
Селянинъ II.
Селянинъ III.
Парубокъ I.
Парубокъ II.
Жандармъ.
Священникъ.
Дружба весѣльный.

Селяне, селянки, дружина весѣльна, хлопцѣ, дѣвчата—народъ.

Рѣчь дѣеся нынѣ.

АКТЪ ПЕРВЫЙ.

I. Отслона.

По правôй руцѣ лѣсъ; по лѣвôй поля. Вдали съ лѣвои стороны виднѣесь село. Гнатъ що тôлько скôнчивъ орати; сидитъ вдумчиво на межи, ôтъ часу до часу оглядаесь гей бы когось дожидавъ. Съ боку стоитъ фѣра, на земли плугъ и бороны; пара малыхъ конятъ вызбирує останки сѣна коло воза. Гринько, опершися о вôзъ, цьмакае байдужно люльку. Вечерѣе.

ГНАТЪ: Вже запрягъ?

ГРИНЬКО: Нѣ.

ГНАТЪ: Та поспѣшись, бо завтра до свѣта треба буде встати, поѣдеся до лѣса по дрова, а днесь бы ще въ ночи конѣ попасти.

ГРИНЬКО (*пораесь коло плуга*). Я знаю, що вже часъ ѣхати домôвъ, я знаю, сего менѣ не кажѣтъ, бо я то вже добре знаю, що ніяка робота мене не мине, що досвѣта треба встати, а въ ночи ще конѣ попасти, я то все добре знаю, вы не говорѣтъ менѣ сего.

ГНАТЪ: Но, но, лише ты меньше говори... зложи плугъ и бороны на вôзъ, запрягай и вьо!

ГРИНЬКО: Оовъ! Що се вамъ сталося? Та ще не палится, я знаю, що треба запрѣгати и плугъ на вôзъ покласти, ось вже есть на возѣ, а вы такъ богато кричали... Тôлько гдесь бачите, одинъ зубъ зъ бороны згубився .. но и слѣду за нимъ не видно... и глядай же его тутъ по цѣлôмъ поли на помацки... або... ага ось де ôнъ сховався, а

пôдешь но... не хоче лѣзти... агій, якъ бы ту не его мѣсце було.

ГНАТЪ (*помагае запрѣгати конѣ*). О, яке то все драntиве, посторонки рвутся... треба бы чимъ надвязати...

ГРИНЬКО: Та не спѣшѣтся такъ, бо все пôрвете, а потôмъ скажете, що се я порвавъ. Осьде идутъ съ поля дѣвчата, заберемъ на вôзъ та легче поѣдеся...

ГНАТЪ (*повеселѣйшавъ*). Я чувъ, противно, що якъбаба зъ воза, то конямъ легче. Отъ пусте говоришь.

Съ далека чути що разъ голоснѣйшій спѣвъ дѣвчатъ.

Ой зацвили, фіялочки зацвили
И всѣ горы-долиноньки прикрыли.
Ходитъ по нихъ дѣвчинонька съ пыш-
[нenька,
А за нею матусенька съ тихонька.
Не ходи же моя мати за мною,
Не мила ми розмовонька съ тобою...
Ой зацвили фіялочки, зацвили—
И всѣ горы-долиноньки прикрыли,
Ходитъ по нихъ дѣвчинонька съ пыш-
[нenька,
А за нею ей миленькій съ тихонька.
Ой ходь же ты мôй миленькій за мною,
Бо мила ми розмовонька съ тобою.

ГРИНЬКО: О! бачу, вы вже повеселѣйшали, якъ узрѣли свою Калину...

ГНАТЪ: Таже ей тамъ нема..

ГРИНЬКО: Но, но... вы будто не видите... та ось съ далека ю видно... а впрочемъ по голосѣ можь пôзнати... о, чи не чуете?.. Се еи голосъ.

(*Дѣвчата входятъ на сцену спѣваючи:*)

Ой зацвили... фіялочки...

КАЛИНА: А дивѣтъ, та они все чули, не спѣваймо вже.

ГНАТЪ: Та чому нѣ, тажь вы такъ хорошо умѣете спѣвати.

ГАЛЯ: Калина конче просила, щобы заспѣвати ей весѣльнои... и мы заспѣвали.

КАЛИНА: Не правда. Кто чувъ, що я просила...

ГАЛЯ: Та не маешь чого встыдатися.

Прецѣнь тобѣ незадовго заспѣваютъ сю пѣсню на весѣлю...

ГНАТЪ: Такъ, Калино, такъ. То ты по правдѣ вже днесь казала собѣ сю пѣсню заспѣвати?

КАЛИНА: Нѣ, я не хотѣла, що менѣ тамъ, я замужъ не пôйду, то Галька сама хотѣла...

ГРИНЬКО: Та чого вы будете сварятись, агій на васъ, якû они невиннû, стыдаются весѣля, кажутъ, що не хотятъ ити замужъ, а въ самôй рѣчи кажда ажь рвеся, щобы чимскорше отдатися...

МАРІЙКА: Овъ, то вже неправда, брешешь.

ГРИНЬКО: Та ты сама просишь Бога, щобы якъ найскорше стати молодицею.

МАРІЙКА: Нѣ, о се не прошу. Ты чувъ?

ГРИНЬКО: А чувъ, чувъ... Въ недѣлю въ церкви я стоявъ коло тебе, слухаю, а ты, вмѣсто молитися по людски, шепчешь собѣ:

Ой святая Покровонько!
Накрый менѣ головоньку!
Яковъ-таковъ онучовъ,
Най ся дѣвковъ не мучу.

МАРІЙКА: А щобы ты такъ здоровъ бувъ, якъ се правда, о бôгме, я сего не дарую (*бѣжитъ за нимъ*).

ГНАТЪ: Чи и ты такъ молишься.

КАЛИНА: Я нѣ... бо прецѣнь... я .. ты Гнате сегодня якійсь дивный...

ГНАТЪ: Нѣ, моя Калиночко, я лишь собѣ жартую такъ, бо менѣ дуже весело... Видишь, якъ тебе лишь побачу, такъ чогось чоловѣкови на серцю и легче и веселѣйше.. якось забуваются всѣ журбы...

МАРІЙКА (*за Гринькомъ*). А то бѣда якась, не хлопчиско...

ГАЛЯ: Но Гнате, ѣдьмо домôвъ. Я сѣдаю на твою фѣру.

КАЛИНА: О вже такъ темно... Справдѣ часъ ѣхати... А розумѣеся, що сѣдаемъ на вôзъ. Гнатъ мусить везти...

ГРИНЬКО: Гнатъ не повезе... лишь конѣ.

ГАЛЯ: Той Гринько все щось мае свого сказати... Заспѣвай но Гриньку.

МАРІЙКА: Ая, спѣвай, спѣвай, ту саму, що вчера спѣвавъ.

ГРИНЬКО: А що ты менѣ дашь за то, якъ я заспѣваю?

МАРІиКА: Ничо.

ГРИНЬКО: Но, то я спѣвати не буду.

ГАЛЯ: Спѣвай, спѣвай...

ГРИНЬКО: Е, иди, дурна, та сама собѣ спѣвай, якъ хочешь...

ГАЛЬКА: Та ты дурный, не я...

ГРИНЬКО: Вы вже собѣ спѣвали, та спѣвайте дальше, а я не вмѣю...

МАРІЙКА: О, не вмѣе, а я сама чула, якъ спѣвавъ... а такій файный голосочокъ въ него, якъ въ якои дѣвчины.

КАЛИНА: Або вы не знаете чому то ôнъ такимъ тонесенькимъ голосомъ спѣвае ..

ДѢВЧАТА: Чому, чому?

КАЛИНА: Ôнъ мае прецѣнь также свою миленьку, обое пасутъ часомъ коровы ось де пôдъ лѣсомъ, та ôнъ все такъ спѣвае, якъ она, видно, дуже ему сподобався еи голосъ...

МАРІЙКА: А котра-жь то его миленька?

ГРИНЬКО: Не кажи... чуешь, бо...

КАЛИНА: Я не скажу нѣ, не бôйся...

ГРИНЬКО: Бо я не маю ніякои дѣвки, що хочете люди?..

ГАЛЯ: Вже знаю, що маешь... я довѣдалась....

ГНАТЪ: Но хиба ему не вôльно?..

(*Всѣ вже сидятъ на возѣ*).

ГРИНЬКО: Но, вôльно, чому нѣ, але на що менѣ, по що? Вьо! пптру! гейта, говъ, десь мôй батôгъ... (*глядае*) То ты, Евцуню, коло мене сидишь... Якось тебе ничо не чути ..

ЕВКА: Та що буду говорити, вже ты досыть говоришь.

ГНАТЪ: Но ѣдь, вже ѣдь...

ГРИНЬКО: Та бôгме, котрась присѣла, чи що, Якъ же поѣду?

ГАЛЯ: Овъ, що сей выробляе... Ось тутъ есть, але я не дамъ, доки не скажешь, що будешь спѣвати...

ГРИНЬКО: Та давай, давай, бо пôзно вже, я не вмѣю спѣвати, менѣ ту Евцуня заспѣвае.

ЕВКА: Я? Нѣ, най тобѣ твоя миленька заспѣвае.

ГРИНЬКО: Та котра? Я не маю прецѣнь нiякои....

ЕВКА: Я вже знаю, я тобѣ скажу потôмъ.

ГРИНЬКО: Добре. Но есть вже всьо въ порядку? Бо ѣду

ГНАТЪ: А чи тобѣ, Калино, добре сидѣти?

КАЛИНА: Добре, добре...

ГНАТЪ: Бо здаесь то борона щось трохи заваджае.

ГРИНЬКО: Вьо! помалу, вьо! (*Фѣра рушае зъ мѣсця. Дѣвчата начинаютъ пѣсню*).

Пѣсня дѣвчатъ.

Даешь мене моя ненько
Замужъ молоденьку,
Та дай же ми соловѣя,
Щобъ будивъ раненько.

Бо то чужа свекрушенька
Раненько не збудитъ,
Ино иде до сусѣды
Тай мене тамъ судитъ.

(*Пѣсня затихае поволи. На сценѣ чимъ разъ бôльше темно, но поволи темнота проясниюесь, бо мѣсяцъ сходитъ на небѣ*)

МИХАЙЛО (*входитъ поволи, слѣдячи за отъѣзджаючими*). Я тому Гнатови доѣду. Я покажу ему, що то значитъ заходити комусь въ дорогу. Я ôтъ кôлькохъ лѣтъ придумую надъ тымъ, якъ бы то оженитись съ Калиною и въ послѣднû часы все уже якось добре складалось, а тутъ диви. Гнатъ лѣзе въ дорогу. Такiй ковалина пхаеся тамъ где его не треба. Пожди, скорше вода цôдъ гору поплыне, якъ ты съ Калиною оженишься. (*Задумуесь.*) Гмъ. Бѣда лишь въ тôмъ, що она щось до него дуже усмѣхаесь... Кажутъ люди, що его мати чарôвниця. Чижъ бы она може щось таке зробила, що Калина горнеся до еи сына? Я сомнѣваюсь, бо знаю, що она, хоть мати, то за сыномъ не тягне. (*Задумуесь.*) Гмъ може бы то що съ его мамою здѣлати? Треба корыстати съ того, що она съ сыномъ ворогуе. Правда, ôнъ може скорше припасти Калинѣ до серця, бо у него хлѣбъ въ рукахъ,— ôнъ

коваль, всегда щось заробитъ молотомъ. А до того стара.. може лишитъ ему грунтъ... А у мене ось що есть... Служу въ тôмъ дворѣ... и служу — а корысти нiякои. Кобы то я такъ мавъ гроши... то бы и Калина любила и Гната бы я не боявся... Кажутъ люди, що тутъ гдесь пôдъ сею горою суть гроши. Пастухи неразъ видѣли, якъ въ ночи палились тû гроши. Кобъ я такъ знавъ де, то хоть бы прiйшло копати и цѣлу нôчь то ябъ копавъ. А тогда, якъ бы то найшовъ я гроши, гей! Тогда Калина бы пôшла за мене... (*оглядаеся).* Ктось по лѣсѣ ходитъ? Ага, стара Оксана. Якъ разъ въ пору. Она за зѣльемъ ходитъ... Треба бы ей показатися, я мушу близше розвѣдатися, якъ она жiе съ Гнатомъ. Гмъ! (*Покашлюе.*) Не чуе. Треба бы собѣ щось заспѣвати, але то я до спѣву днесь не надаюся. Щось за горло стиснуло... и ани рушь (*ôткашлюе и спѣвае хрипливымъ голосомъ*):

Ой ковалю, коваленьку,
Зроби ми пôдковы,
Бо я буду зачинати
Ходити до вдовы.

Скôнчивши спѣвати пôдходитъ до Оксаны, котра не звертае на него уваги.

МИХАЙЛО: А, якъ же ся маете Оксано? Добрый вечеръ вамъ, Чому такъ пôзно блудите по лѣсѣ?

ОКСАНА: А тобѣ що до того, га? А ты чому выкрикуешь якъ божевôльный?

МИХАЙЛО: Га, га, га, я не божевôльный, я думавъ, що, спѣваючи, вамъ приподобаюся, а вы кажете: божевôльный!

ОКСАНА: Бо я зъ разу дуже налякалась твого голосу...

МИХАЙЛО: Я такъ нарочно, щобъ вы на мене загнѣвались, а опôсля я перепросивъ бы и добребъ було (*усмѣхаесь до неи*).

ОКСАНА: Ой ты лишь пустовати вмѣешь. Кобъ я такъ була молодиця, сейчасъ бы пôйшла за тебе.

МИХАЙЛО (*до себе:* Добре складаеся!) Та вы и теперь не старû. А впрочѣмъ я, бачите, не молодый. Мене вже не хотятъ молодû дѣвчата...

ОКСАНА: Ну? и ты бы до мене...
МИХАЙЛО: Ну, якъ бы вы схотѣли...
ОКСАНА: Ага! Якъ бы я схотѣла! Но жартуй собѣ здоровъ!
МИХАЙЛО: Та я не жартую.. Хиба що не хочете... Въ такôмъ разѣ я маю васъ о щось поспытатися. Тутъ росходится о васъ, о ваше добро, Оксано.
ОКСАНА: Щожъ таке сталося?
МИХАЙЛО: Та вы може и знаете все...
ОКСАНА: Не знаю...
МИХАЙЛО: Видите, щось Гнатъ противъ васъ выступае.
ОКСАНА: А, тота гадина! О то-мъ собѣ выгодувала...
МИХАЙЛО: Вы чей чули, що ôнъ мае женитися.
ОКСАНА: А мара его тамъ знае, що ôнъ задумуе робити. Отъ коли мы роздѣлилися, ôтъ тогды, я не знаю, що ôнъ думае и що робитъ.
МИХАЙЛО: Якъ то? То вы разомъ не жіете?
ОКСАНА: Нѣ! Я нагнала зъ хаты на сто вѣтрôвъ. На щожъ менѣ слухати вѣчно его наукъ. Ôнъ менѣ каже: не пійте мамо, ôнъ каже: не вѣрьте мамо въ чары, бо то грѣхъ! А тьфу на него. Я пью, бо виджу що менѣ веселѣйше, коли голова заморочится горячимъ трункомъ, а що до чарôвъ, то ôнъ дурный, если каже менѣ не вѣрити въ нихъ. Скажи самъ Михайле, чи то бувъ бы розумъ, выпускати зъ рукъ заробокъ? Таже знаешь, що до мене цѣла окрестнôсть ходитъ.
МИХАЙЛО: Та знаю.
ОКСАНА: Отже для чого менѣ не корыстати зъ знахорской штуки?
МИХАЙЛО: А розумѣеся, що добре робите. Впрочѣмъ, що такій Гнатъ мае вамъ до розказу?
ОКСАНА: Я и то собѣ давно думала и нагнала зъ хаты. Теперь ôнъ примѣстився коло своеи кузьни и тамъ сидитъ.
МИХАЙЛО: Таакъ? А кто же вамъ робитъ на нивѣ?
ОКСАНА: Та нибы ôнъ потроха, бо

бачишь, ôнъ сподѣеся, що я ему грунтъ запишу...

МИХАЙЛО: Ага, та ôнъ на сей грунтъ лишь и жде, а я бы вамъ радивъ ось якъ: лучше не числѣтъ на его помôчь... бо ôнъ, слибъ лишь взявъ въ свои руки вашъ грунтъ и оженився, тогда бы ôнъ вамъ по носѣ ѣздивъ... Тогда бы вы не мали де головы приклонити...

ОКСАНА: Правду кажешь... Я впрочѣмъ и сама то знаю... Грунту не дамъ, ôнъ и такъ мае свôй кусникъ по батьку.

МИХАЙЛО: А чи ôнъ мае ту свою часть записану въ завѣщанью?

ОКСАНА: А мае.

МИХАЙЛО: Ага! Но но... и буде женитись.

ОКСАНА: Най женится, мене такъ обходитъ его жена, якъ торôчный снѣгъ. Я ему зô свого не дамъ ничо.

МИХАЙЛО: Розумѣеся, що не дайте.. Вы часть можете продати — а часть выарендовати, а за гроши днесь будете по пански жити.

ОКСАНА: Я и такъ зроблю. А при тôмъ кто знае, чи ôнъ оженится еще; я мати, не позволю, не поблагословлю.

МИХАЙЛО: То, то, ая, ая, вы мати, вы маете право... ôнъ ще не повнолѣтный. А впрочѣмъ нехай бы женився, лишь не съ Калиною...

ОКСАНА: Ага, я видѣла, що ôнъ до Калины Юрковои залицяесь... И правду сказавши, менѣ не дуже до вподобы та дѣвчина...

МИХАЙЛО: Она буде лишь мужа юдити противъ васъ.

ОКСАНА: Я знаю, бо она дуже вчену, та мудру удае. Тьфу на ту ученôсть и науку. Жили мы доси по старому звычаю и добре було, а днесь молодî хотятъ старыхъ розуму учити...

МИХАЙЛО: А я, старî вже днесь въ поневѣрцѣ... Я, бачите, ще не дуже старый, а жадна дѣвчина мене не хоче...

ОКСАНА: Смѣйся зъ всѣхъ дѣвокъ, на що тобѣ женитись, ось лучше напьемось. (*Вытягае фляшку*).

МИХАЙЛО: Правду кажете... Похолоднѣло теперь.

ОКСАНА: А то грѣе.

МИХАЙЛО: И вы мудро робите, що носите съ собою сей чудный трунокъ.

ОКСАНА. (*Пье сама, потôмъ подае Михайлови*). Та отъ — на фрасунокъ добрый трунокъ (*секретно*). А при тôмъ маешь знати, я сегодня въ лѣсъ за зѣльемъ прійшла, а тутъ темна нôчка, холодно и лячно трохи, а такъ, якъ выпью то ôтраднѣйше якось... Ты бы до мене до хаты заглянувъ, то неразъ бы обое побалакали ..

МИХАЙЛО: Якъ лишь часъ позволитъ Оксано, то радо загляну, если лишь маете такій трунокъ, якъ сей нынѣ. Ажь чоловѣкови кровь въ жилахъ грае; ажь... морозъ иде по тѣлѣ. (*Спѣвае*):

Ой не буду ся женити, на що менѣ жѣнки.
Коли менѣ Оксаночка принесе горѣвки.
(*Пританцює и крутится коло Оксаны*).
Ой дѣвчино, дѣвчино дѣвчинонько, рожевая квѣтко,
Не хочешь мя полюбити — то бери тя дѣдько.
(*Въ дали межи деревами показуесь свѣтло*).

МИХАЙЛО: Говъ.... Оксано! Дивѣтъ, гроши палятся, кобымъ такъ здоровъ бувъ..

ОКСАНА: Що за щастье¡ Позавтра якъ разъ святого Ивана, отже въ нôчь передъ Иваномъ треба копати...

МИХАЙЛО: (*до себе*: Катъ менѣ бабу наднѣсъ, я бы самъ выкопавъ!) Такъ, але кто знае, чи мы выкопаемъ, а може то не гроши?

ОКСАНА: Та ось диви — якъ горятъ.

МИХАЙЛО: Ая.. горятъ!...

ОКСАНА: Прійди завтра вечеромъ и будемъ копати.

МИХАЙЛО: Та може прійду.

ОКСАНА: Та не „може", але певно прійди и не запôзни...

МИХАЙЛО: (*До себе*: А я таки запôзню и буду самъ копати). — Но, но я прійду о тôмъ часѣ, що и днесь...

ОКСАНА: Добре, а теперь ще напьемся и пôдемъ.

МИХАЙЛО: Та я ничого противъ сего не маю. Але якъ ось тамъ гроши горятъ. — Ихъ тамъ много муситъ бути.

ОКСАНА: Я знала, що гроши тутъ находятся, лишь точно не знала въ котрôмъ мѣсци. — Теперь вже знаю.

МИХАЙЛО: Я чогось боюся... Здаеся менѣ, що тутъ якась нечиста сила въ тôмъ лѣсѣ...

ОКСАНА: Нема чого боятися, я знаю такȋ слова, що нечиста сила не буде намъ шкодити и все пôде добре... Лишь завтра прійди, та поможешь копати.

МИХАЙЛО. Добре, а теперь ходѣмъ, тутъ такъ лячно.

(*Выходятъ*).

(*Свѣтло блимае дальше разъ въ однôмъ, разъ въ другôмъ мѣстци.*)

(*Куртина поволи паде*).

II. Ôтслона.

(*Въ глубинѣ корчма; передъ корчмою пôдъ деревомъ стôлъ, за котрымъ сидятъ селяне. Межи ними Михайло. Передомъ сцены веде сельска дорога, куда ôтъ часу до часу переходятъ люди; одни поступаютъ въ корчму — другȋ минаютъ ю и идутъ дальше*).

Передъ корчмою при столѣ оживлена розмова.

МИХАЙЛО: Вы смѣйтеся зъ моеи женитьбы! Смѣйтеся здоровȋ. А я вамъ кажу, що я теперь стану первымъ богачемъ въ селѣ и оженюсь съ первою богачкою...

ЖИДЪ: Ни, Михайло, зъ ôтки ты таке богачъ? Признайся. Може ты кого обôкрало? Ни, скажи! Не бôйся, никто ему о тôмъ не буде знати.

МИХАЙЛО: Иди проклятый жиде! Я не злодѣй, щобы я кого обкрадавъ.

ПАНЬКО: Та оно видишь чоловѣче

такъ выглядае, бо всѣ знаютъ, що ты, гей той каже, грунту не маешь.

МИХАЙЛО: Отже, щобы вы знали, то скажу вамъ правду.

ЖИДЪ: Ни, ни! Цѣкава рѣчь.

МИХАЙЛО: Я грошей ще не маю!

Всѣ смѣются.

ПРОЦЬ: А хвалився, що первый богачъ въ селѣ.

МИХАЙЛО: Та бо пожди чоловѣче. Я не скôнчивъ говорити. Увидимо, чи еще менѣ не будете завидовати мого добра?

ПАНЬКО: Та оно видишь чоловѣче — на свѣтѣ, гей той каже, всѣляко бувае, И дай тобѣ Боже, я завидовати не буду.

ПРОЦЬ: Але скажи но, якимъ чудомъ ты богачемъ станешь?

МИХАЙЛО: Послухайте. Иду я вчера вечеромъ черезъ лѣсъ, а тутъ въ однôмъ мѣстци добуваесь зъ земли огоньокъ. Свѣтло, кажу вамъ, палится напередъ въ однôмъ мѣстци, потôмъ въ другôмъ, а менѣ ажь велосье на головѣ дубомъ стае.

ПАНЬКО: А знаете що то було?

ПРОЦЬ: Люди повѣдаютъ, що то гроши такъ горятъ.

МИХАЙЛО: О! чуете? Гроши горятъ!

ПАНЬКО: Такъ, такъ! гроши горятъ.

ЖИДЪ: Де то, Михайле? Де то?

МИХАЙЛО: Де то? Го, го! Якій ты Іойна цѣкавый! То уже мое дѣло.

ПАНЬКО: Та оно видишь чоловѣче гей той каже, то гроши, я самъ знаю, що то гроши. Але то, видишь чоловѣче, трудна справа, гей той каже, съ копаньемъ тыхъ грошей...

ЖИДЪ: Такъ Михайло. То трудна справа. Ты мусишь сказати, де тѣ̂ гроши горятъ, бо якъ нѣ, то донесу на шандаръ, що ты чуже гроши хочешь красти.

ПАНЬКО: Та иди дурный Іойна, що плетешь, що? То не для того буде трудна справа, бо тѣ̂ гроши, що горятъ ночами по вертепахъ и лѣсахъ, до того належитъ, кто ихъ, гей то каже, собѣ найде и выконае.

Лишь то трудна справа буде съ тымъ копаньемъ.

МИХАЙЛО: Та чому?

ПАНЬКО: Бо знаешь чоловѣче надъ тыми грôшми пануе нечиста сила.

ПРОЦЬ: Чудо! А зъ ôтки то берутся тамъ гроши пôдъ землею?

ПАНЬКО: Зъ ôтки берутся?

МИХАЙЛО: Ая, ая, розкажѣтъ Паньку, зъ ôтки берутся и якъ ихъ копати. Я щось трохи знаю, якъ копати...

ПАНЬКО: Э, що ты знаешь. Ты, гей той каже, ничого не знаешь. Я въ свѣтѣ не одно уже видѣвъ и не одно знаю...

ПРОЦЬ: Я и ничого не кажу, я также бувъ въ свѣтѣ и видѣвъ не одну бѣду, бо маете знати я войсковый чоловѣкъ...

МИХАЙЛО: Що тамъ будешь теперь съ своимъ войскомъ выѣзджати, лиши на пôзнѣйше, а вы Паньку кажѣтъ, зъ ôтки берутся гроши пôдъ землею и якъ ихъ зъ ôттамъ добути.

ПАНЬКО: Та добре, добре, я скажу... Видишь чоловѣче, ты ба и Прôць, гей той каже, еще молодî, а менѣ уже вôсѣмдесятка на плечахъ. Днесь на свѣтѣ все иначе. Колись, навѣть я сего не памятаю, но мôй дѣдъ, дай ему Боже царство небесне, менѣ оповѣдавъ, велись всюда вôйны, одни люди нападали на другихъ, рѣзали и палили, що имъ пôдъ руки попало. Люди заскоченî ненадѣйно ворогомъ, закопували свôй добутокъ въ землю—и утѣкали. Неразъ якій богачъ, то цѣлу скрыню дукатôвъ закопавъ въ землю, бо не хотѣвъ, щобъ его добро дôсталося въ руки ворога. Часомъ декотрый вертавъ до свого обôйстья и ôткопувавъ гроши, но не одинъ погибавъ въ вôйнѣ, а не одинъ, вернувши, застававъ свое обôйстье зруйноване, зрôвнане съ землею и уже не мôгъ ôтнайти того мѣстця, де закопавъ роши.

МИХАЙЛО: Ага!

ПРОЦЬ: О, дивѣтъ, якъ оно було.

ПАНЬКО: И такимъ чиномъ, якъ той каже, гроши лишались въ земли и по нынѣ еще тамъ пôдъ землею суть гроши.

ПРОЦЬ: Чудо-диво.

ПАНЬКО: И, розумѣешь чоловѣче, якъ той каже, такій огонь, о якôмъ що ино Михайло оповѣдавъ, походитъ ôтъ тыхъ грошей, що лежатъ пôдъ землею; кажутъ люди, що то нечистый такъ свѣтитъ, стереже тыхъ пôдземныхъ скарбôвъ, щобъ ихъ никто не укравъ.

ПРОЦЬ: А для чого то нечистый пануе надъ тыми грôшми. Зъ ôтки ôнъ приходитъ до того?

ПАНЬКО: А чи я то знаю. То видишь чоловѣче такъ люди говорятъ, тѣ, що хотѣли копати гроши.

МИХАЙЛО: И що говорятъ?

ПАНЬКО: Бо то видишь чоловѣче съ тымъ копаньемъ, то, гей той каже, найтруднѣйша справа.

ПРОЦЬ: Та оно и нема чому дивоватися, якъ нечиста сила мае тѣ гроши въ своей власти.

ПАНЬКО: Но такъ. Уважаешь чоловѣче, ще мôй небôщикъ дѣдъ, дай ему Боже царство небесне, оповѣдавъ менѣ, якъ ôнъ разъ копавъ гроши...

ЖИДЪ: И выкопавъ?

ПАНЬКО: Выкопавъ цѣлый горщокъ!

ПРОЦЬ: Чудо-диво! Выкопавъ кажете?

МИХАЙЛО: Та чуешь, що выкопавъ.

ПАНЬКО: Выкопавъ кажу—цѣлый горнецъ. Але оповѣдавъ менѣ небôщикъ, дай ему Боже царство небесне, що при копанью треба бути дуже осторожнымъ и терпеливымъ, та и отважнымъ.

ПРОЦЬ: А розумѣеся! Ôтважнымъ то треба бути. Я при войску то бувъ дуже ôтважный, але тутъ...

ЖИДЪ: Та дай но спокôй съ войскомъ, слухай, якъ то гроши треба копати.

МИХАЙЛО: Іойна! А ты чого такъ дуже интересуешься симъ дѣломъ?

ПРОЦЬ: Таже ты бы не пôшовъ въ ночи до лѣса, щобы тобѣ кто не знати якѣ гроши дававъ.

ЖИДЪ: Ни чому не пôшовъ? Гадаете, що я не отважный.

ПАНЬКО: Э, дуже отважный, якъ дрова рубае, то до цебрика влазитъ, щобы собѣ сокирою до ноги не заѣхавъ.

ЖИДЪ: Жартуйте здорові...

МИХАЙЛО: Говорѣтъ дальше Паньку, а ты Іойна иди собѣ до своеи Суры. Иди, тебе тутъ не треба. (*Жидъ усуваеся въ бôкъ близше корчмы, однако пôдслухуе дальше.*)

ПАНЬКО:Отже, уважаешь чоловѣче, при копанью треба бути страхъ осторожнымъ. Напередъ, якъ прійдеся на то мѣстце, где суть гроши, то треба собѣ свяченою крейдою зачеркнути на земли, тамъ где маеся копати, колесо.

ПРОЦЬ: А на що то?

ПАНЬКО: Таже, уважаешь чоловѣче я уже говоривъ. . що...

МИХАЙЛО: ... Нечиста сила пануе надъ тыми грôшми.

ПАНЬКО: Такъ, нечиста сила. Отже, якъ зачеркнеся свяченою крейдою то мѣстце, то нечиста сила уже не буде мати надъ чоловѣкомъ власти.

МИХАЙЛО: Но и можно буде выкопати гроши?

ПАНЬКО: Та, то еще, уважаешь чоловѣче, далеко до выконанья.

ПРОЦЬ: Чудо-диво!

ПАНЬКО: Щобы щасливо выкопати гроши, треба выповнити лишь два условія: передовсѣмъ пôдчасъ копанья не треба по за себе оглядатися и уважати, щобы не заклясти якимъ нибудь грѣшнымъ словомъ, если робота псуеся, або тяжко иде...

МИХАЙЛО: Та щожь то за штука?

ПАНЬКО: То велика штука.

ПРОЦЬ: Я кажу, що то чудо-диво!

ПАНЬКО: То, уважаешь чоловѣче, гей той каже, то дуже велика штука. Бо при копанью грошей, будутъ различні зилы нечистого...

ПРОЦЬ: Духъ святый при насъ...

ПАНЬКО: На каждôмъ кроцѣ ставити перепоны, трудности, будутъ тебе лякати, щобы ты отступивъ отъ своеи роботы, отже, если ты мимоволи поза себе оглянешься, то

уже все пропало. Гроши съ гукомъ западутся въ глубину и все пропало.

ПРОЦЬ: Бôгме, що то якесь чудо-диво.

МИХАЙЛО: А, то я не буду оглядатись, хоть бы мене не знати яка мара страшила. Не оглянусь и конецъ.

ПАНЬКО: Но та добре. Але мѣркуй собѣ чоловѣче, що, гей той каже, треба по тôмъ уважати, щобы якимъ проклономъ не стягнути до себе нечистой силы. Бо то, мѣркуешь собѣ, справа такъ стоитъ: Ты копаешь, а тутъ тобѣ пôдъ рыскаль всегда попаде камѣнь. Ты злишься и закленешь, такъ ôтъ привычки...

ПРОЦЬ: Ая, бо то чоловѣкъ все на языцѣ мае якійсь проклонъ: чи то „пся кровь", чи „пся юха"...

ПАНЬКО: Э, а часомъ еще гôрше...

МИХАЙЛО: Но, а я таки не заклену.

ПАНЬКО: Уважай же чоловѣче, бо якъ лишь однимъ словомъ закленешь, то гроши также западутся въ глубину и никто ихъ тамъ уже, гей той каже, не досягне.

ПРОЦЬ: Я казавъ, що то якесь чудо-диво.

МИХАЙЛО: Та оно не маловажна рѣчь — тî пôдземнî гроши. Я уже трохи знавъ, якъ то треба копати тî гроши. Вдовиця Оксана менѣ говорила, теперь вы Паньку трохи менѣ доповѣли, отже якось то буде. Я маю надѣю, що удастся менѣ штука. Завтра о тôмъ часѣ я уже паномъ буду.

ПАНЬКО: Але памятай, що я тобѣ добру раду давъ, та за то...

МИХАЙЛО: Не журѣтся. Завтра о тôмъ часѣ — мы тутъ будемъ веселитись — гуляти при музыцѣ до безпамяти. Я не пожалую гроша.

ПРОЦЬ: А могорычъ можешь вже теперь дати.

МИХАЙЛО: Іойна! Клади на стôлъ литру — правдивои щабасôвки.

ЖИДЪ (*выходячи*): Ни, чому бы я не дало. Я вижу, що панъ Михайло — великій чоловѣкъ — я и такимъ панамъ всегда радо

буду служити. Тôлько то бѣда, що вы Михайле, якъ будете мати много гроша, уже не схочете до моя корчма заглядати.

МИХАЙЛО: Нѣ Іойна, не бôйся. Тогда и ты будешь мôгъ бôльше ôтъ мене заробити.

ЖИДЪ: Кобъ вы здоровѝ були, — пане Михайло А щобъ вамъ добре пôйшовъ интересъ, то я самъ ставлю литру горѣвки, не хочу ôтъ васъ навѣть заплаты... (*кличе до ôкна*): Суре! Гибъ геръ а лигеръ бронфъ!

ПРОЦЬ: Добрый жидиско.

МИХАЙЛО: Кобымъ такъ здоровъ бувъ що добрый, якъ лишь гроши выкопаю, то уже не пожалую и для него. Най знае мое добре сердце.

(*Сура ставитъ горѣвку на ôкнѣ; Іойна бере и наливае.*)

МИХАЙЛО: Ано, на твое здоровье Іойна.

ПРОЦЬ: Дай Боже!

ПАНЬКО: Дай Боже!

(*Пьютъ горѣвку и закурюютъ люльки. Іойна ôттягае Михайла въ сторону.*)

ЖИДЪ: Чуете Михайле, скажѣтъ правду, коли вы будете копати гроши?

МИХАЙЛО: Сеи ночи.

ЖИДЪ: И вы не боитесь? Ай вай, то страхъ!

МИХАЙЛО: Чому страхъ? Я уже не боюся, я знаю способы на все.

ЖИДЪ: Та я знало, що вы мудрый чоловѣкъ. Знаете, пане Михайло, я бы навѣть съ вами до спôлки пристало...

МИХАЙЛО. Якъ то до спôлки?

ЖИДЪ: Ано такъ: До каждый интересъ треба вложити гроши, отже я бы вамъ помогло грôшми до выкопанья тыхъ дукатôвъ, а потôмъ то мы бы дукатами дѣлились до спôлки.

МИХАЙЛО (*до себе*): Жидъ конечно хоче до спôлки дукаты брати. А якъ дукатôвъ не буде? Но то хоть жида натягну!

ЖИДЪ: Ни, не хочете мене до спôлки?

МИХАЙЛО: Та яка съ тобою спôлка? Я таку спôлку розумѣю, що два, або бôль-

ше вспôльникôвъ вкладаютъ въ якійсь интересъ по рôвнôй части труда и грошей.

ЖИДЪ: Такъ, и потôмъ всѣ дѣлятся по рôвнôй части доходами.

МИХАЙЛО: А тутъ ты що вкладаешь?

ЖИДЪ: Ни, якъ треба гроши — то я дамъ гроши, якъ треба копати, то я беру рискаль и иду копати.

МИХАЙЛО: Ба, коли то въ тôмъ бѣда, що жидъ не може копати тыхъ грошей.

ЖИДЪ: Що не може? Паньку, чи то правда, що жидъ не може копати грошей, якî горятъ пôдъ землею?...

ПАНЬКО: А, не може, нѣ, така установа, що то крещена душа муситъ до того братися.

МИХАЙЛО: О видишь?

ЖИДЪ (*оттягае его дальше въ сторону*). Но то, слухайте, пане Михайло — я дамъ на той интересъ гроши, скôлько схочете.

МИХАЙЛО (*до себе*): Та може бы на правду жида натягнути? (*Голосно*) Видишь Іойна коло такого копанья заходôвъ много, кошта также будутъ. То, о скôлько знаю (*тихше*) треба спровадити и священника, щобъ покропивъ то мѣстце, но, а то коштуе..

ЖИДЪ: А кôлько маю дати?

МИХАЙЛО: Я думаю, що то найменьше сто срѣбныхъ треба.

ЖИДЪ: Но, хоть то за много трохи, але я дамъ, но выкопанî гроши на половину.

МИХАЙЛО: На половину?

ЖИДЪ: Но, а якъ же ты думаешь? Може тî дукаты, що ихъ добудешь зъ земли—не будутъ мати ніякои вартости?

МИХАЙЛО: Э чому нѣ! Але я возьму и сто срѣбныхъ на початокъ. Давай!

ЖИДЪ: Я сейчасъ принесу. А коли идемъ копати?

МИХАЙЛО: Та нынѣ, але видишь Іойна—ты не можешь ити, тобѣ не вôльно.

ЖИДЪ: Якъ то не вôльно? Чому не вôльно? Я мушу ити, я вспôльникъ. Копати я не потребую, но буду дивитися.

МИХАИЛО: Не пôйдешь, бо попсуешь цѣле дѣло, пошкодишь цѣлôй справѣ.

ЖИДЪ (*до себе*): Ай вай, та ôнъ мене ошукае, ôнъ не скаже, кôлько грошей выкопавъ. (*Голосно*). Но, слухайте, пане Михайло, я уже не пôду съ вами (*до себе*: Я пôду собѣ самъ, съ заду буду пôдглядати), але уважайте, що моя половина.

МИХАЙЛО: Добре, але давай сто срѣбныхъ до спôлки.

ЖИДЪ: Ходи, даю... (*Входятъ въ корчму*).

ИЛЬКО (*входитъ на сцену, спѣваючи*):

Ей, а мôй моцный Боже,
Та що я поробила,
Та по що я гультая
Гей вѣрно полюбила?

ПРОЦЬ: Ха, ха, ха! Яка менѣ тутъ „она", що, выбачте, въ порткахъ ходитъ.

ИЛЬКО:

Ей того я гультая
Та вѣрно полюбила,
Ей а мôй моцный Боже,
Та що я поробила!

Смѣетесь? Та смѣйтеся здоровî, але жартъ-жартомъ, уважаете, тота пѣсонька отъ самого рана менѣ на языцѣ А то, уважаете, для того, що пригадалася менѣ моя Феська, котра, уважаете, все тоту пѣсню спѣвала, уважаете. Нарѣкала, уважаете, що полюбила такого гультая, уважаете, то нибы мене, ясна рѣчь, уважаете. И пригадалась менѣ уважаете, бо добра була дѣвчина, мнѣ жаль за нею, та ось и спѣваю собѣ еи пѣсоньку.

ПАНЬКО: А кудажь ты идешь Ильку?

ИЛЬКО: Та, уважаете, нынѣ торговый день, завтра нибы свято, отже иду въ мѣсто за орудками. По дорозѣ зайшовъ сюда, може яка фѣра найдеся, та присяду, бо, уважаете, далека дорога, не хочеся ити.

ПРОЦЬ: Чуешь но Ильку, а чому ты съ Феською не оженився?

ИЛЬКО: Чому? Гм!.. (*Спѣвае*):

Хотѣвъ я ся оженити,
Хотѣвъ жену мати—
Впала зима сѣна нема
Ничимъ годувати.

(*Всѣ смѣются*).

ПАНЬКО: Ха, ха, ха. А то разъ. Кобъ я такъ здоровъ бувъ! Сѣна нема, та чимъ буде жену годувати. Ха, ха, ха. То собѣ разъ! Ха, ха, ха!

ИЛЬКО: Іойна, гей, чуешь Іойна! (*Жидъ показуеся въ ôкнѣ*). Іойна! Коли буде война?

ЖИДЪ: Война? На що тобѣ война?

ИЛЬКО (*пôдходитъ до ôкна и шарпае жида за бороду*): Дай тамъ чвертку и запиши собѣ!

ЖИДЪ: Добре, я буду записати. (*Кличе до жидôвки:*) Суре! Гибъ демъ гой бронфъ, аберъ нись а гите бронфъ, ди вайстъ шойнъ велехе. (*Говоритъ дальше съ Михайломъ, котрый также показався въ ôкнѣ.*)

ИЛЬКО: Ôнъ лишь Суру кличе, та до неи, уважаете, шварголе якоюсь чортôвскою бесѣдою.

ПАНЬКО: А видишь чоловѣче, що жидъ все жидомъ. И то я не розумѣю, для чого оно такъ есть, що каждый жидъ, гей то каже, уже родится мудрымъ, бо уже таке мале жиденя шварголе по жидôвски...

ПРОЦЬ: У насъ, якъ кто хоче шварготати якоюсь жидôвскою бесѣдою, то муситъ высокû школы кôнчити.

ПАНЬКО: Но такъ...

ПРОЦЬ: Я то все знаю, я при войску не одно видѣвъ.

ИЛЬКО: Та що будешь такъ хвалитися тымъ войскомъ? Гадаешь, що я при войску не бувъ?

ПРОЦЬ: Э, що то мэнѣ за войско. Треба було служити 3 роки, якъ я служивъ...

ИЛЬКО: А щожь ты, уважаешь, гадаешь собѣ, що я не нюхавъ пороху. Таже я бувъ въ самôмъ Сяноцѣ—два мѣсяцѣ, а потôмъ чотыри недѣли не региментовôмъ пбунку я ходивъ по поляхъ ôтъ Добромиля ажь до Старого Самбора, а потôмъ бувъ я, уважаете, на кайзерманебрахъ пôдъ самымъ Диновомъ, также чотыри недѣли, отже чи то не войско, чи то, уважаете, не свѣтъ?

ПАНЬКО: Го, го, го, то по правдѣ ты много свѣта видѣвъ...

ИЛЬКО: Я не хвалюся, щобъ я бувъ дуже ученый, але все тôлько знаю, що собѣ

уже не дамъ въ миску заглядати. Ты бувъ при войску нибы ажь 3 роки, въ селѣ ты нибы якійсь полицай, але тôлько не знаешь що я. То ясна рѣчь. То каждый скаже.

ПРОЦЬ: Та ты дуже не хвалися, мене такъ не ганьби, бо на що менѣ богато знати. Нумера трохи знаю, пôдписатися умѣю, а якъ прійде щось важного, то иду до егомостевого сына...

ПАНЬКО: А ôнъ, чоловѣче, все знае. Прійде письмо зъ Америки—ôнъ перечитае, прійде яка суплика зô суду—

ПРОЦЬ: Ôнъ перечитае!

ПАНЬКО: Ая. Все перечитае.

ИЛЬКО: Е! та ôнъ на то въ школахъ учится. Тамъ въ тыхъ школахъ то всякихъ розумôвъ научаютъ. И по нѣмецку и по французку и по американску и по вѣденьску, тамъ всякои бесѣды вчатъ. Я то все знаю.

ПРОЦЬ: Шкода, що ты Ильку не ходивъ до шкôлъ.

ИЛЬКО: Ано, що робити? Шкода! (*Сура несе горѣвку.*) О! она ажь теперь несе. Можна було скорше, бо менѣ въ горлѣ засохло. (*Наливае собѣ, потôмъ другимъ.*) Ой такъ такъ. Еслибъ я бувъ ходивъ до школы, то я бы не бувъ простымъ шевцемъ, якъ теперь, но зôставъ бы що найменьше гминнымъ секретаремъ, но, уважаете, то ясна рѣчь...

ПРОЦЬ: Або и полицаемъ.

ИЛЬКО: Иди дурный, та на такого пана якъ ты не треба ніякихъ шкôлъ.

ПРОЦЬ: Ты не ставай до мене такъ остро, бо якъ я... ты знаешь...

ИЛЬКО: Та знаю, що ты важна особа въ громадѣ... Але, якъ бы такъ я дôстався до рады громадскои, то певно лучше бы рядивъ якъ вы. Що менѣ теперѣшна рада? Теперѣшна старшина? Самû піяки, злодѣи, дурни!

ПРОЦЬ: Чуете, що ôнъ говоритъ, чуете? Та схаменися чоловѣче! Та знаешь ты, що я...

ИЛЬКО: Та я знаю, що ты полицай, але, я не боюсь никого... Ясна рѣчь! Якъ бы

я належавъ до рады, то, уважаете, иначе бы було... Що? Вы гадаете, що я не мôгъ бы старшовати въ громадѣ? Вы гадаете, що я може такій якъ наша старшина. Чи я може сидѣвъ, уважаете, за злодѣйство въ криминалѣ?

ПРОЦЬ: А теперь недавно по великодни — за що ты сидѣвъ?

ИЛЬКО: За що? То не було за злодѣйство. За бôйку. А бôйка то не злодѣйство. Ясна рѣчь, що нѣ. Якъ мене кто зачѣпитъ, то бью. То трудна рада. Особливо, якъ я пьяный.

ПРОЦЬ: А чогожъ ты пьешь?

ИЛЬКО: А ты не пьешь? Я пью за свои гроши, за то, що собѣ зароблю. Мои гроши вôльно менѣ пропити, грошей я и такъ николи не буду мати, бо кто, уважаете, при торбѣ уродится, той съ торбою и загибати муситъ. Ясна рѣчь.

ПАНЬКО: У насъ вы таки старшовати не будете, бо у насъ новû порядки настаютъ въ громадѣ. У насъ, уважаешь чоловѣче, вченики хотятъ старшовати, тû що то газеты читаютъ.

ИЛЬКО: Та я знаю, то сей Гнатъ Коваль заводитъ у насъ якûсь читальни, комедіи, и Богъ знае що и по що!

ПРОЦЬ: Бо то видите, я такъ вижу, що нашъ теперѣшній егомость намавляе Гната, та и другихъ господарей, щобъ они заложили въ селѣ якусь читальню, щобы нашого Іойну оминали, щобы горѣвки не пили.

ИЛЬКО: А що? Певно румъ? Га?

ПРОЦЬ: Ничо, воду!

ИЛЬКО: А ѣсти имъ вôльно буде?

ПРОЦЬ: Ѣсти вôльно, але за свои, кажутъ, запрацьованû гроши. А такъ, якъ то мы неразъ при выборахъ, або другôй оказіи — заѣдаемъ кобасу — то, кажутъ, не вôльно.

ПАНЬКО: Не вôльно?

ПРОЦЬ: Борони Боже! Они кажутъ, що тû, що ковбасу ѣдятъ, то хруни.

ИЛЬКО: То брешутъ, ясна рѣчь, що брешутъ. Таже паны всѣ ковбасу ѣдятъ, а они прецѣнь не хруни.

ПАНЬКО: Та не маете, гей той каже, що журитись нашими мудрагелями. Ихъ прецѣнь не много. У насъ такъ буде якъ бувало. (*Жидъ и Михайло выходятъ зъ корчмы, дорогою иде Гнатъ*).

ПРОЦЬ: А дивѣтъ, дивѣтъ иде проводиръ нашихъ газетникôвъ...

ГНАТЪ: Слава Богу! Що-жъ? Вы святкуете?

ПАНЬКО: Ади, вже завидуе, що чоловѣкъ сѣвъ собѣ на хвильку до чарки. Та ходи, сѣдай и ты съ нами. Почестуемъ.

ГНАТЪ: Говорѣтъ собѣ, таже робота въ поли. (*До Процья*): Я лишь хотѣвъ запытатися васъ, — коли съ почтою иде посланецъ до мѣста. Маю листъ передати...

ПРОЦЬ: Почта пôйде ажь позавтра, але сегодня идутъ люди на торгъ — то можно буде передати...

ГНАТЪ: А правда, сегодня торгъ... Чоловѣкъ, за роботою, о всѣмъ забувае.

ПАНЬКО: Щожъ ты за роботу маешь.

МИХАЙЛО: Не знаете? Порядки новû въ громадѣ заводитъ.

ГНАТЪ: Правда, новû они, але добрû и хосеннû для людей, они принесутъ въ наши хаты щастье, добробытъ, лучшу долю!

ПРОЦЬ: Видите, такъ само говоритъ, якъ и наши егомость...

МИХАЙЛО: Най собѣ говоритъ, якъ хоче.

ПАНЬКО: По що намъ якихсь новинокъ?

ИЛЬКО: Панами и такъ не будемъ. Ясна рѣчь. Кто при торбѣ уродится той съ торбою и загибати муситъ. Ясна рѣчь, уважаете.

МИХАЙЛО: Ты не выступай тутъ съ науками, бо тебе никто слухати не буде. Отъ лучше я съ тобою хочу розмовитись въ однôй справѣ.

ГНАТЪ: Говори!

МИХАЙЛО: Для чого ты моѣй Калинѣ голову завертаешь. Га?

ГНАТЪ: „Моѣй Калинѣ“ — каже!

МИХАЙЛО: Не удавай дурного, бо я тебе тутъ навчу. Я съ Калиною скорше знався. Тобѣ зась до неи!

ГНАТЪ: Я тобѣ въ дорогу не захо-

дивъ, но що до Калины то тутъ ты уже не рѣшаешь.

МИХАЙЛО: А кто?

ГНАТЪ: Если ты ю давно уже знаешь, то чому не женився?

МИХАЙЛО: То вже моя рѣчь. А теперь я съ тобою буду иначе говорити.

ГНАТЪ: Чоловѣче, я съ тобою не потребую говорити, я тобѣ въ дорогу не входжу. (*Хоче ити. Михайло заступае ему дорогу*)

МИХАЙЛО: Нѣ, ты не пôдешь доки не буду знати, що до Калины не маешь нiякого дѣла.

ГНАТЪ: Я тобѣ чоловѣче кажу щиро, що Калина моя разъ на всегда.

МИХАЙЛО (*хоче ударити его въ лице*): На, маешь Калину.

ГНАТЪ: Чоловѣче, та я могу тебе на порохъ стерти. (*Хватае его за груди, Михайло затачуесь*). Але я иначе съ тобою почислюсь... Ты иди напередъ проспися, бо ты пьяный. Процю, вы берѣтъ его сейчасъ пôдъ ключъ...

ПРОЦЬ: Его я не маю за що брати...

МИХАЙЛО: Що? Мене? (*Ставляесь до Гната, сей ôттручуе его*).

ГНАТЪ: Иди огидо!

Михайло кидаесь на Гната съ заду, начинаесь бôйка, котра переносится за сцену.

ИЛЬКО: Бiй, Михайле, того газетника, що ôнъ мае людей за нôсъ водити!

За сценою крикъ.

ПАНЬКО: Дайте спокôй, бо дивѣтъ чужî люди идутъ до мѣста, стаютъ по дорозѣ и, гей той каже, смотрятъ на насъ...

ЖИДЪ (*показуесь въ ôкнѣ*): Гей полицай, та не стôй, бери собѣ людей, вяжи того газетника, пôдъ ключъ, отъ чого ты полицай Нехай ôнъ не розбивае спокôйныхъ людей. (*Проць выбѣгае, за сценою еще бôльшiй крикъ. Входитъ вôйтъ*).

ВÔЙТЪ: Що тутъ дѣеся?

ЖИДЪ: Панье вуйцье, дивѣтъ, той Гнатъ газетникъ, прiйшло пôдъ мое корчма и розбивае менѣ мои гостѣ.

ВÔЙТЪ: Гнатъ такій? А дивѣтъ! Хлопцѣ мои! Пôдъ ключъ съ нимъ. Добре, ведѣтъ его пôдъ ключъ. Такъ, я тутъ панъ. (*Проць веде звязаного Гната черезъ сцену*).

ГНАТЪ: Схаменѣтся очайдухи!

ВÔЙТЪ: Мовчи! Ведѣтъ его хлопцѣ пôдъ ключъ, я тутъ панъ, тутъ не вôльно менѣ людей напастовати... Ведѣтъ его!

(*Проць и Михайло выводятъ Гната, вôйтъ присѣдаесь до Панька, а жидъ пôдбѣгае уже до стола съ фляшкою*).

Куртина паде.

Конецъ первого акту.

АКТЪ ДРУГІИ.

I. Отслона.

Лѣсъ. пôдъ Ивана Купала.

ІОЙНА (*оглядаючись тревожно*:) Ему еще нема. Дурный гой каже: Ты жидъ, ты не можешь бути при добуваньѣ грошей! Ни, чому я не могу бути? Кто знае, чи я бы скорше не выкопало тыхъ грошей, еслибъ я лишь знало, где они суть. Но я и такъ не дамся ошукати. Тутъ буду ждати, сховаюся за дерево, а якъ Михайло прійде, то я буду ити за нимъ, буду пôдглядати, где оно копае и що оно выкопае. И вже ôнъ мене не ошукае, бо[illegible]ôтъ чого я жидъ? Хоть, що правда, то я тутъ дуже боюся, а нужъ яка песъ або вовкъ выскочитъ зъ-за дерева! Ай вай! Але де бы тутъ песъ було? Оно собѣ теперь. спитъ въ своя буда, а вовкъ, то потребуе также собѣ десь спати, коло своя стара вовчиха. Кобъ лишь той Михайло скоро прійшло. А то я собѣ буду панъ, а моя Суре пани!

(*Прохожуесь и приспѣвуе собѣ съ тиха, оглядаючись тревожно*):

Кобъ я такъ здорове було,
Що нема то надъ мôй станъ.
Бо я собѣ гройсе панъ,
Кобъ я такъ здорове було!
За горѣвка беру гроши,
И за пиво, и за румъ,—
И за всего—бимъ-бамъ-бумъ —
Бере Іойна—гроши — гроши!
Кобы еще сеи ночи —
Дôставъ скарбы отъ сей гой,
Тобъ то було: гитъ-а-зой !
Ой кобы то сеи ночи !

Ой спѣвало бы я собѣ, але тутъ треба тихо-ша! Пст! Ай вай! То Михайло иде! Кобъ лишь мене не видѣвъ, бо не схоче копати дукаты (*хowаесь за дерево*).

Входитъ Михайло съ мотыкою, рыскалемъ и мѣшкомъ.

МИХАЙЛО: Такъ, то тутъ! (*Оглядаеся.*) Нема никого, треба до дѣла забиратись. Мѣшокъ ось готовый, якъ выкопаю, несу до хаты и спрячу въ таке мѣстце, що никто ихъ не найде.

ІОЙНА (*за деревомъ*): Ого! Добре що знаю.

МИХАЙЛО: А дурный Іойна дôстане яку сотну часть, або и того нѣ. (*Складае рѣчи на землю*).

ІОЙНА. Шварцъ юръ на тебе! Кишки бы тобѣ покрутило...

МИХАЙЛО: Давъ дурный нибы то до спôлки сто срѣбныхъ, бо я сказавъ, що треба тутъ священника спровадити, що треба много заходôвъ.

ІОЙНА: А дѣдько бы того гоя натягало:

МИХАЙЛО: А то до цѣлого интересу потреба ось мотыки и кусокъ свяченои крейды.

ІОЙНА: Ой гевалтъ, що я чую. То ôнъ мене обрабовало, сто срѣбныхъ цѣлкомъ за дурно взяло! Я иду таки якъ стою до шандаръ...

МИХАЙЛО (*ладится до копанья:*) Ано! Всѣ силы, що пануете надъ сими скарбами, зчезайте за сему гору, за сему рѣку! (*Зачеркуе доокола себе крейдою колесо.*) Теперь бы менѣ начинати! (*Бере рыскаль и копае, не оглядиючись поза себе.*) Дивѣтъ, вже щось... (*Жидъ порушуесь нетерпеливо.*) А, то камѣнь. (*Перестае и надслухуе.*) Здаеся менѣ, що гей бы щось зашелестѣло за мною. То певно нечистî духи хотятъ менѣ перешкодити въ копанью. Но я не дурный. Я знаю, що не треба оглядатись поза себе, хоть бы тамъ и горѣло. Бо оглянусь—и мои гроши пропали.

Нѣ не буду оглядатись. Я знаю, що то значитъ!

ІОЙНА: Ага! То я могу собѣ безпечно поза него ходити, а ôнъ не оглянесь. Сигитъ! Теперь я все буду видѣти, кôлько ôнъ дукатôвъ выкопае. (*Пôдходитъ ближче до Михайла и зъ поза его плечей смотритъ, якъ ôнъ копае.*)

МИХАЙЛО: Вже досыть глубоко выкопавъ и ничого не видно. (*Отирае пôтъ зъ чола.*) О се правда, що говоривъ вчера Панько. Всякî нечистî силы стараются мѣшати чоловѣкови... И ось якась бѣда лазитъ поза мною, шепче щось... лякае чоловѣка, але я не дурный оглянутись... О не оглянусь... Адѣтъ есть здаеся горнецъ съ грôшми... (*вытягае*) Псякровь! Се камѣнь... (*кидае въ гущавину а камѣнь съ гукомъ паде на долину.*) Ахъ, що я зробивъ! Заклявъ... и вже по всему.

ІОЙНА: И чому ты клявъ, ни чому?

МИХАЙЛО: И ты ту? О проклятый жиде! (*Встае скоро.*) Ты виненъ всему, черезъ тебе я не выкопавъ ничого, бо ось мусѣвъ оглянутись.. Ты нечиста сило!

ІОЙНА: Але по що ты сказавъ „псякровь“? Га? И все пропало! Ай вай, пропало! Давай мои сто срѣбныхъ, ты злодѣй!

МИХАЙЛО: О жидюго проклятый, не выйдешь ты зъ моихъ рукъ живый.

ІОЙНА: Ой гевалтъ, ге... ге... (*Михайло хватае жида за горло, оба шамотаюся и падутъ на землю. Михайло, запутавшись межи галузье не може дати рады Іойнѣ, котрый навѣть находитъ таку случайнôсть, що вырываесь зъ рукъ и що силъ утѣкае. Коли Михайло розмотавсь изъ галузья, жида вже нема*)

МИХАЙЛО: О жидюго! Не уйдешь ты моихъ рукъ (*бѣжитъ и за хвильку знову являеся на сценѣ, не знаючи куда бѣчи.*) Ôнъ тутъ муситъ бути, бо где бы утѣкъ, если такъ темно, хоть око выколи. (*Глядае, бѣгаючи на всѣ боки.*) Я тебе нехристе найду! А може ôнъ побѣгъ до тои корчмы, при рогатцѣ пôдъ лѣсомъ... Догоню я тебе! (*Выбѣ-*

гае. За хвильку являесь обôдраный и окервавленый жидъ.)

ІОЙНА: Такого страху я еще не видѣло якъ жію... Пожди паскудный гой. Ты иди до тои корчма коло рогатка, а я собѣ пôду до своя корчма... Но якъ то мене моя Суре побачить, то заплаче бѣдна зъ великій страхъ и жаль.. Но то все дурницѣ. Лишь мои сто срѣбныхъ пôшли чорту въ зубы. О! Я не буду дурне — я на той розбôйникъ еще днесь даю знати до шандаръ (*выходитъ*). *По хвили входятъ поволи Калина, Марья, Евка, Зоня.*

КАЛИНА: Що тутъ сей жидиско робивъ?

ГАЛЯ: Пекъ ему.

ЗОНЯ: Може и ôнъ глядавъ за цвѣтомъ папороти.

МАРЬЯ: Дивѣтъ, рыскаль, мѣшокъ, ôнъ певно гроши копавъ...

КАЛИНА: Певно не удалась ему штука, або насъ налякався и зъ того страху забувъ и мотыку и мѣшокъ.

ЕВКА: Чуете менѣ чогось лячно.

КАЛИНА: Иди дурна... Та чого?

ЕВКА: Менѣ здаеся, що то вже пôвнôчь.

МАРЬЯ: А вже буде!

ЗОНЯ: Отже ходѣмъ, где богато папороти.

КАЛИНА: Лишь тихо... бо днесь звычайно на Купала не одна бѣда волочится ночью по лѣсѣ.

ЕВКА: Зъ-за рѣки дѣвчата говорили, що лишь собôтка спалится, то пôдутъ также глядати за цвѣтомъ папороти.

МАРЬЯ: Ой кобы я найшла сей чудный цвѣтокъ.

КАЛИНА: А якъ бы то я хотѣла найти, ябъ знала, чи Гнатъ мене любитъ на правду, чи лишь зводитъ.

МАРЬЯ: А якъ бы не любивъ, то ты, маючи сей цвѣтъ, могла бы его змусити до

любови. Бо кажутъ, що кто мае цвѣтъ папороти, то що лишь забажае. все буде мати.

КАЛИНА: Отже якбъ бажала собѣ, щобъ Гнатъ лишь мене любивъ, щобъ лишь о менѣ думавъ, щобъ мы чѣмскорше стануди пôдъ вѣнецъ.

ЕВКА: Я поки що хотѣла бы мати лишь много грошей, бо за гроши всего дôстала-бъ що схочу... И щастье тогда буде и красно буду убиратись и мужа скоро дôстану...

ЗОНЯ: Но дайте спокôй, ще ничо нема. Напередъ глядаймо за цвѣтомъ. Но памятайте, що не треба лякатись жадныхъ страхôвъ. А коли вже цвѣтъ найдете, треба тихцемъ за него зловити и хоть той цвѣтъ запече руку якъ огнемъ, то не треба его зъ рукъ пускати.

ЕВКА: Та мы вже все знаемъ.

(*Межи деревами въ глубинѣ сцены показуесь Михайло.*)

КАЛИНА: Охъ Боженьку, кобъ я такъ найшла собѣ то щастьечко. Тогдабъ и я була щаслива и мôй Гнатъ.

ЕВКА: Що ты такъ журишься о Гната, та же маешь и Михайла.

КАЛИНА: Сей най пропадае, я не хочу его видѣти на очи; такій поганый! Ôнъ не умывся до Гната. И най буде що хоче, таки Гнатъ буде мôй и конецъ.

ЕВКА: Чи се не цвѣтъ?

МАРЬЯ (*тихо*): Ктось ту есть...

(*Чути шелестъ и ломанье галузей*).

ЗОНЯ: Я и цвѣта не хочу, утѣкаймо поки житья...

ЕВКА: А я вже въ рукахъ мала цвѣтъ. Бôгме!

МАРЬЯ: Кто се иде? Ходѣмъ! (*Утѣкаютъ*).

МИХАЙЛО: Пôшла! Каже, що на очи не хоче мене бачити. Добре. Не побачитъ она и Гната. О то вже за богато лиха. И жидюгу чортъ взявъ, що и слѣдъ пропавъ за нимъ, и она каже, що на очи не хоче ба-

чити, такій поганый. Пожди, твôй Гнатъ буде ще поганѣйшій. (*Выходитъ*).

На сценѣ тихо, лишь святоиванскѝ мушки свѣтятъ помежи дерева. Въ дали отъ часу до часу отзываесь тьхканье соловья.

ЧАРÔВНИЦЯ I (*входитъ поволи*): Ось тутъ наше мѣстце. (*Свище на пальцяхъ; въ лѣсѣ отзываеся бôльше голосôвъ и поволи сходятся на сцену чарôвницѣ, приносячи съ собою хворостъ и розличнѝ зѣлья. Зложеный на земли хворостъ пôдпаляютъ а надъ огнемъ ставлятъ великій кôтелъ, опертый на двохъ противоположныхъ вилатыхъ колахъ, вбитыхъ въ землю. Чарôвницѣ устроюютъ все по бôльшôй части мовчки.*

ЧАРÔВНИЦЯ II: Все готове, отже варѣтъ сестрицѣ свои лѣки, однимъ на плачъ и смерть, другимъ на радôсть и житье.

Чарôвницѣ кидаютъ въ котелъ зѣлье, а потôмъ взявшись за руки, окружаютъ колесомъ огонь и мовчки, якъ тѣни, тихо, тихесенько кружатъ доокола. По хвили задержуются, гейбы когось ожидали... Зъ темрявы ночи вынинаютъ чорнѝ духи и стаютъ до пары при каждôй чарôвници. И сновь танецъ... По хвили за сценою свистъ... Духи зчезаютъ, чарôвницѣ пôдбѣгаютъ до огнища.

ЧАРÔВНИЦЯ I: Ктось надходитъ. Маймося на осторожности.

Вбѣгае на сцену нова чарôвниця.

ЧАРÔВНИЦЯ III: Ктось иде, але здаеся то наши... Самѝ невѣсты.

ЧАРÔВНИЦЯ I: Добре. Нехай приходятъ, а ты стôй дальше на краю лѣса и стережи, щобъ насъ кто зъ чужихъ не пôдглянувъ.

На сцену входитъ Оксана съ кôлькома другими женщинами.

ЧАРÔВНИЦЯ II: А, ходѣтъ сестрицѣ, ходѣтъ! Уже шестый разъ витаемъ васъ тутъ межи нами..

ЧАРÔВНИЦЯ I. За семымъ разомъ, на днесь рôкъ, будете нашими уже тѣломъ и душею, будете знати всѣ наши тайны, будете сильнѝ, такѝ якъ мы.

ОКСАНА: Та мы будемъ дуже радî.

ЧАРÔВНИЦЯ II: Нынѣ дôстанете на цѣлый рôкъ всякого зѣлья и лѣкôвъ. Що котрôй потреба, берѣтъ..

Женщины-ворожки тиснутся до ватры

ЧАРÔВНИЦЯ I: Ось тутъ маете таке зѣлье, котре каже дурѣти хлопцеви за дѣвчиною, а дѣвчинѣ за хлопцемъ. (*Ворожки вытягаютъ руки, чарôвниця обдѣляе кажду, а потôмъ дальше говоритъ:)* А тутъ таке зѣленько, що безпощадно убиваe чоловѣка... (*Роздѣлюе:*) А тутъ такій лѣкъ, видите, що розумъ чоловѣкови мѣшае и каже ему самому на себе руку наложити. А тутъ зновь инне зѣлье; помагае на всяку журбу и гризоту, убивае того червака, що часомъ въѣстся въ грудь чоловѣка и мучитъ его... (*Сновь роздае то зѣлье.*)

ЧАРÔВНИЦЯ II: Котра зъ васъ мае уже всѣ лѣки и зѣлья, нехай стае коло ватры. Заведемъ зновь танецъ, повеселимся, бо не зôйдемся тутъ ажь на днесь рôкъ... И то може не всѣ.

Чарôвницѣ окружаютъ ватру и, взявшись за руки, начинаютъ новый танецъ, котрый при звукахъ таемнои лѣсовои музыки продовжаеся довго. Наразъ въ дали пѣютъ куры. Чарôвницѣ розбѣгаются на всѣ стороны. Зорѣ randомъ гаснутъ, на небѣ свитае.

Куртина паде.

Лѣсъ, якъ давнѣйше. Передъ пôднесеньемъ куртины, чути, якъ дзвôнъ бье на тревогу. Куртина пôдносится, на сцену паде луна пожару.

СЕЛЯНИНЪ I (*вбѣгае скоро*): Ходѣтъ но борше! Гнатова кузня горитъ!

СЕЛЯНИНЪ II (*вбѣгае*): Аа! Бѣдный ковалиско...

(*Вбѣгае бôльше селянъ.*)

СЕЛЯНИНЪ III: И то въ ночи! Кобы хоть съ душею утѣкъ...

СЕЛЯНИНЪ I: И де ôнъ теперь голову приклонитъ?

СЕЛЯНИНЪ III: Ая! де? Мати—то якъ бы ему не рôдна була, выгнала зъ хаты.

СЕЛЯНИНЪ II: А теперь хиба прійдесь ити бѣдному въ наймы...

СЕЛ. I: Та иначе нѣ.

СЕЛ. III: Отъ яке то лихо по людяхъ водится.

СЕЛ. II: А оно, знаете, якъ подуе вѣтеръ—то и хата спалится.

СЕЛ. I: А потôмъ понесесь пожежа по цѣлому селу...

СЕЛ III: Та хоть добре, що на нашъ конецъ не понесесь, бо вѣтеръ—зъ полудня повѣвае.

СЕЛ. II: А ось, якъ искрами закрутило, завертѣло...

СЕЛ. III: Та не знати, чи хоть кто прійшовъ на ратунокъ.

СЕЛ. I: Та ктожъ пôде? Тамтû зъ долу не пôдутъ, бо боятся о свои хаты.

СЕЛ. III: Ая, каждый сидитъ на своемъ дасѣ съ водою.

СЕЛ. I: А зъ нашого кôнця не пôдутъ, бо кажутъ: до насъ огонь не зайде.

(*Далекіи голосъ дзвона мовкне поволи. Входитъ на сцену жандармъ.)*

ЖАНДАРМЪ: Ану, чому стоите и роты поотвирали? Далѣ домôвъ по коновки и воду носити.

СЕЛ. I: Ая, хлопцѣ, за коновками и по воду.

ЖАНДАРМЪ: Ну... махай одинъ за другимъ. Ану, за коновками и по воду... (*Выходитъ— заганяючи гдеякихъ передъ себе.*)

Люди мовчки усуваются въ бôкъ и коли жандармъ иде дальше, наганяючи другихъ до гашенья, тû знову вертаются на свои мѣсця и байдужно смотрятъ на пожаръ.

СЕЛ. III: Та вже и нема що ратувати. Кузня вже догаряе...

СЕЛ. I: Добре що сильного вѣтру не було. А то бувъ бы пôшовъ съ дымомъ цѣлый сей закутокъ. (*Пожаръ слабне. Съ далека чути щоразъ голоснѣйшій звукъ пожарнои трубки.*)

СЕЛ. II: Якъ разъ въ пору. Дивѣтъ огнегасцѣ, съ цѣлою парадою.

СЕЛ. I: А командантъ первый бѣжитъ.

За сценою голосный звукъ трубки. По при селянъ перебѣгае пожарная дружина, за нею ѣде сикавка.

СЕЛ. I: Адѣтъ, чи они справдѣ не будутъ мали еще що гасити.

СЕЛ. III: Ага, вѣтеръ повѣявъ сильнѣйше, та и огонь розгаряесь.

СЕЛ. II: Усуньмося на бôкъ, бо знову жандармъ до насъ иде. (*Люди крыются за дерева. На сцену входятъ: жидъ и жандармъ.*)

ЖИДЪ: Пане вахмайстеръ! Вы мене знаете, що я справедливый чоловѣкъ.

ЖАНД.: Знаю, знаю, но говори борше, що ты знаешь.

ЖИДЪ: Я знаю, пане вахмайстеръ, и то выйде вамъ на славу и гоноръ, якъ вы таке збуй зловите и запровадите до арештъ.

ЖАНД.: Чуешь Іойна, я не люблю довго бавитись, говори скорше, чого ты хочешь?

ЖИДЪ: Вы знаете чого я хочу. Я вамъ скажу одна рѣчь, вы возьмете того збуй до арештъ, а менѣ за то зробите таке гречнôсть що, якъ пôдете коло моя корчма, а тамъ буде по пôвночи свѣтло, а гои тамъ будутъ пити, то вы будете казати собѣ, що вы то ничь не видили. А потôмъ, коли..

ЖАНД.: Добре. Роби що хочешь, а я...

ЖИДЪ: А панъ вахмайстеръ будутъ казати: Я то ничо на свои очи не бачу.

ЖАНД.: Добре.

ЖИДЪ: Ну теперь, я скажу за тото збуй. Но пане вахмайстеръ... Най то буде межи нами... Я боюсь, бо тото розбôйникъ, палѣй и злодѣй, якъ бы знало, що я то сказало, ай вай, ябъ тогда не хотѣло бути въ своѣй шкôрѣ.

ЖАНД.: Ну жиде, скоро говори, бо съ такими рѣчами нема що оттягати.

ЖИДЪ: Я всьо скажу, но вже. Я собѣ тутъ сидѣло, нѣ я собѣ ишло дорогою, а ту иде той розбôйникъ.

ЖАНД.: Та котрый?

ЖИДЪ. Ну Михайло, той розбôйникъ тотъ по кривôй Гасцѣ, якъ его звутъ — Михайло Свôй.

ЖАНД.: Ага... знаю, знаю. И кажешь, що то ôнъ пôдпаливъ...

ЖИДЪ: Ôнъ, розбôникъ, ôнъ... Ôнъ, видите, лихій дуже на Гната, бо то его соперникъ. Они оба залицялись до Калина отъ Юрка Сороки, а она видите, Михайла не хотѣла... и ôнъ пôдпаливъ кузня думаючи що и Гнатъ, тамъ ся спалитъ.

ЖАНД: А може ты добре не видѣвъ, може то не Михайло.

ЖИДЪ: Ни, якъ не видѣвъ, коли я було въ лѣсѣ, и тотъ розбôйникъ було также въ лѣсѣ.

ЖАНД.: А щожъ вы тамъ робили?

ЖИДЪ: Я то повѣмъ пану вахмайстрови пôзнѣйше, бо я и такъ, якъ вже сей Михайло пôде до арештъ, подамъ на него скаргу на судъ, бо оно мене страшно побило и гроши менѣ украло.

ЖАНД.: Но — то я иду въ село... Лишь, чи ты не брешешь?

ЖИДЪ: Ни, кобы я такъ щастье мало, якъ я неправду говорю... Я видѣло, якъ запаливъ вихоть соломы, всадивъ пôдъ дахъ и хильцемъ, тихцемъ, помежи сады — пôгнавъ осьде долѣ селомъ.

ЖАНД.: Ну, пôду я за нимъ. (*Выходитъ*).

ЖИДЪ: Вже менѣ легче на серце, бо той розбôйникъ пôде собѣ до криминалъ, та най тамъ гніе за моя праця, за мои гроши, за мои кости, за мôй страхъ, за мое горѣвке! (*Выходитъ. Пожаръ погасъ. Люди росходятся. Входятъ Гнатъ и Калина.*)

ГНАТЪ: Не журись ты Калино. Ось, видишь, мене постигло нещастье, я теперь не маю де головы приклонити, но я не журюсь... Богъ поможе, выбудую нову кузню.

КАЛИНА: Та я знаю, но видишь менѣ чогось такъ страшно... Здаеся менѣ, що якій то ворогъ напосѣвся на насъ—хоче наше щастье розбити. Ахъ, якъ лячно! Ще и теперь серце бьеся ôтъ тои хвилѣ, коли зарево пожару явилось въ темнотѣ ночи, и всюда по селу загомонѣло, зловѣще: Гнатова кузня горитъ!

ГНАТЪ: Но сталося. Слава Богу, що чоловѣкъ съ душею утѣкъ, та що не було сильного вѣтру, бо булабъ и хата пôшла съ дымомъ.

КАЛИНА: Но такъ... (*Задумуесь.*)

ГНАТЪ: Ой такъ такъ!..

КАЛИНА: Гнате!

ГНАТЪ: Чого серце?

КАЛИНА: Менѣ чогось дуже лячно... Може ты мене не любишь? Може здрадишь?

ГНАТЪ: Калино — хиба одна могила розлучитъ насъ, бôльше никто.

КАЛИНА: Бо я-бъ твоеи здрады не пережила..

ГНАТЪ: Чогожь ты таке говоришь?

КАЛИНА: Бо видишь, менѣ здаеся, що мы маемъ дуже много ворогôвъ.

ГНАТЪ: Но таки мы будемъ горою.

КАЛИНА: Кто знае.. Чую, що твоя мати и чути не хоче про мене... Прійде така хвиля, навинеся друга дѣвчина, мати буде за нею и тогда мôй Гнатъ забуде на Калину, скаже, що не знае еи...

ГНАТЪ (*обнимае Калину*): Николи, николи... Отсѣ зорѣ небеснѣ и ихъ Творецъ най будутъ менѣ свѣдками, що ты во вѣкъ моя, съ тобою лишь мое щастье, мое житье.

(*Тисне ю до груди и цѣлуе. Въ глубинѣ сцены переходитъ жандармъ съ окованымъ Михайломъ. Михайло ступае впередъ, а узрѣвши Гната и Калину, здрôгаесь и стае на хвильку, прислухуючись словамъ Гната*).

ЖАНДАРМЪ: Но чого-сь станувъ?

(*Штовхае его въ плечи кольбою и идутъ дальше. Гнатъ и Калина стаютъ — якъ врытѣ и споглядаютъ за жандармомъ та Михайломъ, въ слѣдъ за котрыми отъ стороны села иде товпа людей; на передѣ жидъ*).

ЖИДЪ: Ну видишь? Оно пôдпалило твоя кузня! (*Гнатъ и Калина мовчки споглядаютъ на себе. Цѣкавѣ люди толпятся и глядятъ за жандармомъ и арестованымъ.*)

Куртина паде.

Конецъ II акту.

АКТЪ III.
I. Отслона.

Хата Оксаны. Рано. Слуга-пастухъ встае зъ лôжка, молится и убираесь. Оксана пôшла доити корову.

ГРИНЬКО: (*Зѣвае.*) Ой нема то якъ нôчь. Спится такъ смачно и солодко, що ажь ну. А ту бери и ставай—та иди, стôй тамъ на пасовиску о голодѣ и холодѣ. Така то доля пастуха. Отъ лишь одна чоловѣкови отрада, якъ выйде съ худобою моя Ксенька. Се дѣвча якъ малина. О, справдѣ якъ малина! А обѣцяла мене нынѣ поцѣловати... та я и швидше убиратись стану, щобъ чимскорше выйти зъ хаты... А навѣтъ ще чоловѣкъ не помолився а ту и то и се. (*Убираесь и молится.*) „Ца и Сына и Святого Духа аминь". (*Взувае постолы.*) Ади, завязалось— и ани рушъ розвязати. Но прецѣнь. Оче нашъ ижи еси на небеси... (*взувъ постолы; зтягае зъ печи сурдутъ и молячись вдѣвае на себе*) да святиця имя твои... (*Входитъ Оксана въ сорочцѣ и фартусѣ, пôдкасана, зô скôпцемъ въ рукахъ.*)

ОКСАНА: Но ще не готовъ? Сонце вже высоко, а ты ще дома.

ГРИНЬКО: Та вже, вже... Адѣтъ я и убрався, лишь дайте що зъѣсти, та иду.

ОКСАНА: (*Наливае молока и подае на стôлъ.*) Я знаю, що ты бы лишь ѣвъ та ѣвъ, а щобы зробити щось якъ належится, то тебе нема.

ГРИНЬКО: И не ѣмъ все, якъ вы кажете..: а зновь и робити всего я не могу. Отъ напасу коровы, прижену...

ОКСАНА: Положишься и спишь...

ГРИНЬКО: Положуся и спю? Коли же я спавъ. Тутъ у васъ хиба можно доволѣ выспатись?

ОКСАНА: Та дежъ бы ты коли мавъ чого подостаткомъ? Ѣсти не маешь що, спати не маешь коли, убратися не маешь въ що.

ГРИНЬКО: Е, говорѣвъ собѣ здорови̂... Маюся въ що убрати .. о дивѣтъ, маюся въ що убрати! (*Показуе подерту одежу; ко̂нчитъ ѣсти, встромлюе за поясъ сопѣлку, въ руки бере бато̂гъ и выходитъ.*)

ОКСАНА: А пильнуй худобы, щобъ не по̂шла въ чуже збо̂же, бо польовый заграбитъ, а я пото̂мъ не буду платити.

ГРИНЬКО: Та я знаю то, що вы все таки̂ мудри̂. Бодай то чоловѣкъ не бувъ николи чужимъ наймитомъ. (*По̂шовъ*)

ОКСАНА: Нема му въ мене ніякои бѣды, а така вже въ него натура, що вѣчно невдоволеный. А подэбаеся менѣ хлопчиско, та не отправляю зъ хаты. (*Чути голосъ ковальского молота за сценою.*) О, мо̂й коваль вже куе .. Съ тымъ то я маю скарану годину; вчера туй-туй мало на мене руки не по̂днѣсъ. Я му щось сказала... що то?... Отъ досыть що ничо такого не було. А о̂нъ менѣ каже: Ты мамо злою дорогою ходишь!— Чи не сказився?.. Мати злою дорогою ходитъ. Я и хотѣла его настрашити коцюбою, а о̂нъ, выродный сынъ, коцюбу менѣ зъ рукъ, та на землю нею, ажь двѣ зъ неи зробилось... Я не знаю, що то таке, що о̂нъ одинъ выродився зъ нашого роду. Отецъ его — славный бувъ хлопяга на всю околицю. И напився и не одну но̂чку прогулявъ при музыцѣ, танцю и дѣвчатахъ, а той до ничого... Музыка, танцѣ, весѣля — то каже пусте, а книжка— то найважнѣйша рѣчь. И ходитъ помѣжъ люди и зробився якимсь проповѣдникомъ, бунто̂вникомъ, бунтуе всѣхъ людей... и они вѣрятъ, думаютъ, що о̂нъ великій и мудрый чоловѣкъ, а то отъ що: непоцтива душа, що и плюнути на него не варта. Я дивуюся, чому мо̂й небо̂щикъ записавъ все свое поле на того лѣнтая. Но о̂нъ ще не выгравъ, той мо̂й сыночокъ; якъ менѣ коли допече то тестаментъ спалю, и

ничого не буде мати. И що менѣ зробитъ? Най знае, що то не легка зо мною справа. Тôлько бѣда, що той тестаментъ десь еще въ судѣ, чи у нотара.

(Входитъ Илько.)

ИЛЬКО: Здоровû були, кумо!

ОКСАНА: А отъ, добрый день вамъ. (*Стирае лавку.*) Сѣдайте собѣ.

ИЛЬКО: Не треба, нѣ, я таки сейчасъ забираюсь.

ОКСАНА: Та сѣдайте трохи въ насъ, скажѣтъ, що нового у васъ!

ИЛЬКО: Та, уважаете, нового нема ничо... Отъ самû весѣля по селу... Ще собѣ чоловѣкъ погуляе, протрясе свои старû кости...

ОКСАНА: Вы ще не такû старû.

ИЛЬКО: О! кобы здоровû кумо.. вы все жартуете... А менѣ вже не до жартôвъ, ясна рѣчь.

ОКСАНА: Овъ, а то чому вы такû сегодня. Я маю лѣкарство, та сейчасъ веселѣйше и вамъ стане отъ него.

ИЛЬКО: Мы кумо здаеся въ однихъ лѣтахъ.

ОКСАНА: Здаеся такъ. А може и нѣ. Вы здаеся старшû.

ИЛЬКО: Менѣ, уважаете, буде або пятьдесятъ безъ едного або пятьдесятъ безъ двохъ.

ОКСАНА: О! То все трохи старшû. Менѣ сорокъ шестый иде, або сорокъ семый. Щось такъ... А но позвольте... (*подае чарку*).

ИЛЬКО: О! кумо та по що, та не треба...

ОКСАНА: Ну берѣтъ берѣтъ, зъ рана то дуже добре напитись.

ИЛЬКО: Ну а вы?

ОКСАНА: Берѣтъ, я вже потôмъ...

ИЛЬКО: Я... я самъ таки не пью... о не пью... ясна рѣчь, якъ я могу, то и вы можете.

ОКСАНА: Но щобы вамъ не було кривды, то выпью.

ИЛЬКО (*бере также и пье*): Овъ! У васъ то не абы яке лѣкарство. Таки лійте ще разъ, бо добра... (*пье*).

ОКСАНА: (*Наливае и подае хлѣбъ*) О, прошу, та клѣбомъ закусѣтъ.

ИЛЬКО: Ну а вы, я самъ ѣсти не буду, ясна рѣчь.

ОКСАНА: Та вы мене не пильнуйте. Я у себе въ хатѣ. Ось сейчасъ и роспалю, та снѣданье буде.

ИЛЬКО: А варѣтъ, варѣтъ, бо чуете, якъ сынъ молотомъ бье, та треба ему и поѣсти.

ОКСАНА: Е що тамъ сынъ. То мôй ворогъ не сынъ...

ИЛЬКО: Та що вы кажете?

ОКСАНА: Щиру правду.

ИЛЬКО: Та якъ?

ОКСАНА: Е шкода и говорити. Ôнъ и не знае, що я ему мати... Помѣтуе мною. Але не его дочеканье матери по носѣ ѣздити. Я въ хатѣ газдыня.

ИЛЬКО: Ая.. вы газдыня, свята правда, що ôнъ мае, уважаете, тее... вы газдыня, ясна рѣчь.

ОКСАНА: Ôнъ побудовавъ собѣ нибы зъ асекураціи кузню — най собѣ тамъ сидитъ, — а до моеи хаты — до мене, до моего грунту ему засъ.

ИЛЬКО: Ясна рѣчь... А даруйте що запытаюся. То хата и нива суть на васъ въ тестаментѣ записанî?

ОКСАНА: (*Змѣшана.*) Та хата... на мене очевидно. А поле я также маю свое.

ИЛЬКО: Ну... ясна рѣчь... А правда, кумо, що Гнатъ задумуе женитись?

ОКСАНА: Я вамъ скажу правду, що я, хотя мати, то не знаю напевно. Чи ôнъ мене послухае—або порадится коли? Я була бы за тымъ, щобы ôнъ не женився, бо не мае на що.. впрочѣмъ найшовъ собѣ якусь Калину, котра така гола якъ и ôнъ.

ИЛЬКО: То, уважаете, ôнъ голый и она ничого не мае и обое впали собѣ въ око. Ясна рѣчь, кумо... Але вы не повиннî позволити на то подружье.

ОКСАНА: Напійтеся ще. (*Наливае.*)

ИЛЬКО: Я вже не отказуюсь, бо добра.

ОКСАНА: Николи въ свѣтѣ не позво-

лю, щобы якась дѣдовина пхалась въ мою хату и тутъ була въ мене газдынею.

ИЛЬКО: Се ясна рѣчь, що невѣстка хотѣла бы бути за газдыню.

ОКСАНА: О не дôжде она того. Тутъ я газдыня...

ИЛЬКО: Вы газдыня, ясна рѣчь, вы тутъ першѝ були. Зъ ôтси не смѣе никто васъ выгнати. То кумо, ясна рѣчь, нема що и говорити о тôмъ.

ОКСАНА: Та закусѣтъ куме.

ИЛЬКО: Не бôйтесь... Я собѣ не дамъ зробити кривды. Добра горѣвка, та ще у доброи кумы... не дастя довго просити—ясна рѣчь...

ОКСАНА: Лишь не хвалѣтъ дуже моеи горѣвки.

ИЛЬКО: Я мушу всьо хвалити, що гôдне похвалы, впрочѣмъ вы менѣ кума... а куму не лишь хвалити но и любити треба —ясна рѣчь! Чи чули вы ту пѣсоньку, де спѣваесь, що кумъ муситъ любити куму?

ОКСАНА: Не чула—ану заспѣвайте.

ИЛЬКО (*спѣвае*):

А на зеленôй яблонцѣ виситъ ябко [виситъ,
А кумъ куму все любити й цѣлу- [вати муситъ...
(*Хоче ю поцѣловати.*)

ОКСАНА (*не даесь*): Овъ! Вы перекрутили ту пѣсню. Такъ мае бути:

А на зеленôй яблôнцѣ виситъ ябко [виситъ,
А котрый хлопецъ красненькій любити [ня муситъ...

ИЛЬКО: Чи я собѣ не красненьк й, чи [мôй усъ не чорный?
Тажъ я красный и веселый и хлопецъ [моторный..

ОКСАНА: Будь ты собѣ съ чорнымъ [усомъ, будь собѣ красненькій,
Но ты менѣ лышень кумъ, але не ми- [ленькій.

ИЛЬКО: Овъ кумо... а то чому такъ?

ОКАСНА: Летѣвъ баранъ черезъ парканъ,
А той баранъ дикій,
Ой не люби куме куму,
Бо то грѣхъ великій.

ИЛЬКО: Е!.. Ктось бы думавъ кумо, що вы такі побожні... Що тамъ грѣхъ... а впрочѣмъ, якъ васъ не любити, коли вы якъ подивитесь на мене своими очима, то ажь серце товчесь въ груди...

ОКСАНА: Е, жартуйте здорові, та и не зачѣпайте, бо на мене и такъ люди брешутъ всѣляко...

ИЛЬКО: Кумочко! То ясна рѣчь. На когожъ бы днесь люди не брехали? Смѣйтеся и не противѣтся имъ.
Вы своими очиньками на мене дивѣтся,
А хоть люди побрѣхуютъ—вы не про-
[тивѣтся...

ОКСАНА: Най же вамъ и буде. (*спѣвае*):
Я очима сивенькими на васъ поди-
[влюся,
А хоть люди побрѣхуютъ, я не проти-
[влюся..

(*Наливаютъ собѣ по чарцѣ.*)

ИЛЬКО и ОКСАНА:
Брешѣтъ, брешѣтъ вороженьки, ажь на
[безголовье
А намъ двое, серце мое, дай Боже
[здоровье.

(*Выпиваютъ.*)

ИЛЬКО: Ой кумочко-жъ мои золоті... Я прійшовъ за дѣломъ до Гната, треба менѣ бачте подковокъ до чоботъ, а онъ выходитъ уже зъ кузнѣ. Треба йти, та завернути... Дякую вамъ за все добро..

ОКСАНА: Та выбачайте, нема за що.

ИЛЬКО: Здорові були. А не гнѣвайтесь, если чоловѣкъ чимъ не догодивъ... то ясна рѣчь, що я, уважаете, люблю васъ..

ОКСАНА: (*Смѣеся.*) Ей куме, бо зле буде...

ИЛЬКО (*выходячи*): Но... мы вже другимъ разомъ розмовимось.

ОКСАНА (*замыкаючи двери*): Съ тобою и дѣдько бы не договорився. Вже менѣ зовсѣмъ въ печи выгасло. (*Докладае трѣсокъ.*) А таки женитьба сынова залѣзла менѣ въ

голову. Я до нынѣ мало и думала о тôмъ, бо здавалося менѣ, що ôнъ такъ скоро женитись не буде. Но еслибъ ôнъ справдѣ думавъ о женитьбѣ, то зле бы було зô мною. Старый записавъ хату съ городомъ на него, но я не хочу щобы я не була газдынею въ тôй хатѣ, лишь кто инный. Бо по що менѣ бути на чужôй ласцѣ, если я могу собѣ бути газдыня. Иде вже; треба бы съ нимъ розмовитись якъ слѣдъ. (*Входитъ Гнатъ.*)

ГНАТЪ: А то пьяниця сей Илько... Що тôлько сонце зôйшло, а той уже пьяный. Приходитъ пôдковы куповати, а ледви на ногахъ держится. Скоро день; вмѣсто помолитись лѣзе въ корчму.

ОКСАНА: А тобѣ кто боронитъ упитись, упiйся и ты.

ГНАТЪ: Мамо, я сею дорогою не ходивъ, тай ходити не хочу.

ОКСАНА: Ге, ге, ге якiй менѣ святецъ, а до матери до бôйки стае.

ГНАТЪ: Богъ съ вами, колижъ я стававъ съ вами до бôйки.

ОКСАНА: Коли? Та ты бы въ каждôй хвили мене зъѣвъ. Лишь я ще не даюсь.

ГНАТЪ: Мамо — за що вы мене такъ ненавидите. Чому я такъ вамъ нелюбый? Га? Та лучше було менѣ житья не дати — було мене малою дитиною зô свѣта згладити, якъ теперь такъ маете менѣ то житье затроювати.

ОКСАНА: Та кобъ була знала, що дитина такъ буде обходитися колись съ матерiю, та булабъ занесла за лѣсы за горы, булабъ кинула въ бездонну пропасть, щобъ выродна дитина не видѣла бôльше бѣлого свѣта.

ГНАТЪ: Може я и выродився — пôдъ тымъ взглядомъ, що не хочу ити на манôвцѣ, що хочу просвѣтити свôй умъ и не жити въ невѣжествѣ. Но годѣ, мамо. За то вы повиннî мене любити, вы повиннî тѣшитись, що вашъ сынокъ горнеся до свѣтла, що хоче прозрѣти, вызволитись зъ того невѣжества, въ якôмъ бродили наши поневоленî батьки.

ОКСАНА: Адѣтъ, яйце хоче бути му-

дрѣйшимъ ôтъ курки. Ôнъ буде менѣ тутъ науки дававъ. Мовчи лучше, ты...

ГНАТЪ: Вже буду мовчати Не журѣтся. Не озвусь уже ни словомъ. *(Хоче ити).*

ОКСАНА: Щожь ты задумавъ робити? Певно мене зъ хаты хочешь выгнати, га?

ГНАТЪ: Васъ—зъ хаты нѣ. Сидѣтъ собѣ здоровî. Лишь оженюся, щобъ ôтъ васъ помочи не потребовати,—щобъ мати спокôй.

ОКСАНА: Оженишься съ тою жебрачкою Калиною? И дежь ты ю поведешь?

ГНАТЪ: Хиба хаты не маю?

ОКСАНА: То твоя хата?! Тутъ ю поведешь? Не дôждешь сего. Я тутъ газдыня. Сли оженишься, то держи собѣ жѣнку въ кузни, тамъ собѣ спи съ нею, бо, правду сказавши, тобѣ женитися не потрѣбно, бо самъ не маешь зъ чого жити.

ГНАТЪ: Маю, слава Богу, здоровî руки, и маю хату, та и кусокъ поля.

ОКСАНА: А я тобѣ кажу, що я до хаты жадной невѣстки не пущу, бо я тутъ газдыня. Якъ мене не стане, тогды роби собѣ що хочешь.

ГНАТЪ: Та и не цѣлкомъ вы газдыня, бо хата на мене записана, а до вашои нивы я не втручаю своего носа.

ОКСАНА: Якъ то? Хата твоя?

ГНАТЪ: А моя. *(Вытягае зъ шафы тестаментъ.)* Ось—тутъ записъ батька.

ОКСАНА: Записъ батька... *(До себе. Не увидишь ты бôльше сего запису).*—Записъ батька!...

ГНАТЪ: Отже въ хатѣ я газда. Но я такъ не убиваюсь дуже о то Будьте вы газдынею, а моя жѣнка буде васъ во всемъ слухати. *(Замыкае шафу.)*

ОКСАНА: И ты таки доконче женишься?

ГНАТЪ: А женюсь...

ОКСАНА: Та бери хоть якусь людску дитину, а не таке ни се ни то, якъ та Калина.

ГНАТЪ: Нѣтъ за нищо въ свѣтѣ дру-

гоя не буду брати. Безъ Калины и житья для мене нема.

ОКСАНА: Я знаю, що слово матери не мае у тебе ніякои ваги, роби що хочешь, але гляди, щобы ты колись не жалувавъ сего.

ГНАТЪ: Най тамъ. Если нароблю собѣ лиха то не буду на никого плакати. Самъ собѣ буду виненъ. *(Иде.)*

ОКСАНА: Мае тестаментъ! А коли ôнъ его дôставъ въ свои руки. Знаю, що всѣ папери по небôщику були въ судѣ. Но вѣдай ôнъ вже мусѣвъ ôтобрати. И менѣ не удалось затаити передъ нимъ запису. Но ôнъ ще не выгравъ справы. Най женится... *(Надумуесь)*. Най веде ю въ хату, але я на само весѣлье такъ ю почестую, що бôльше свѣта Божого не увидитъ. *(Бере якûсь фляшочки зô скрыни и наливае отруи въ горнятко.)* Теперь бы треба змѣшати съ горѣвкою и ту горѣвку заховати ажь до весѣля. Треба лишь горѣвки принести, а горня поставити тымчасомъ въ кутику на полицю. *(Бере фляшку пôдъ паху и выходитъ до корчмы.)*

(Входитъ Гнатъ—а потôмъ Гринько.)

ГНАТЪ: И прійдесь менѣ справляти весѣлье безъ материнского благословенья — безъ еи призволу! *(Задумуесь.)* А впрочѣмъ може дастся все якось уладити, може и мати змѣнитъ свою постанову, може я покличу Калину и она сама розмовится съ матерію и все буде добре. Бо здаеся менѣ, що нема на свѣтѣ лучшои дитины якъ Калина. Еи слова и камѣнь зворушилибъ, и зъ найтвердшои скалы вытиснули бъ слезу, то чей серце мамы змѣнится, приклонится пріязно до насъ. А впрочѣмъ, буде намъ мати противна, то будемъ усуватись ôтъ неи... Я покладу собѣ коло кузнѣ комнатку и будемъ мали где сидѣти. Рôкъ два будемъ якось бѣдити доки чоловѣкъ не доробится чогось — а опôсля докупится земли и якось буде намъ житись... до якогось часу. Зачимъ я прійшовъ? Чоловѣкъ вже и память тратитъ зъ тои журбы... *(Хоче ити, въ дверехъ спотыкаесь съ пастухомъ.)* Чи не маешь очей?

ПАСТУХЪ: Говъ! Та вы не маете очей. (*Дивится вслѣдъ за отходячимъ Гнатомъ, потрясаючи головою.*) Его доля така якъ и моя. Ôнъ дома такъ, якъ наймитъ. Та ôнъ и мало коли сидитъ въ хатѣ, но працюе и спочивае въ кузни. (*Чути кутье молотомъ.*) Та кобы вже оженився, и ôтлучився ôтъ матери, я-бъ сейчасъ до него перейшовъ. У старои газдыни я бъ не бувъ. Е! впрочѣмъ най тамъ.. Менѣ днесь и коровы не хотѣли пастись, бо не було моеи Ксеньки, и сопѣлка ничого не грала, бо не було для кого.. (*кидае сопѣлку на лаву пôдъ ôкномъ.*) Алежъ нынѣ душный день буде, вже теперь грѣе якъ середъ полудня. Добре, що я пригнавъ коровы, попасутся коло хаты, въ садѣ. Та зъѣвъ бы и я снѣданье, но чи я ту найду що. А ось на столѣ хлѣбъ, сыръ, фляшка... Ктось гостився... (*Зъѣдае що зôстало.*) А въ фляшцѣ то ничого не лишили, бодай... Но конецъ кôнцемъ менѣ все таки дивно, чому то моеи Ксеньки вже другій день не було на поли съ худобою. Нема горѣвки, та напивъ бы ся чоловѣкъ хотя водицѣ... но нигде не видно ни горняти ни воды. (*Иде до полицѣ де стоитъ горня, котре лишила Оксана. Бере такъ незручно, що приложеный напôй Оксаны выливаесь.*) А кобы сказилось... Я думавъ, що оно порожне... А то певно якûсь чары нашои газдыни. Но щобъ она не бѣсилась якъ прійде, що ктось выльявъ ѣй тû чары, то налью ѣй воды, та най стоитъ... (*Напередъ бере зъ коновки воду, полоче горня и пье, а потôмъ лишае трохи воды въ горнятку*) Здаеся що буде досыть, а може бôльше було, но де тамъ она пôзнасть. Отже попоѣвъ чоловѣкъ, напився водицѣ, та до роботы. Нибы яку я маю роботу. До полуденка ще далеко. Травы ще принесу, а теперь самъ не знаю чого ятись. Ага... най тамъ... (*Иде за печь, кладесь на лавцѣ и засыпляе. Хвиля павзы; вертае Оксана.*)

ОКСАНА: Есть горѣлонька... а теперъ змѣшаю отсей напôй съ нею та буду мала чимъ молоду приняти. (*Бере зъ полицѣ горня и вливае скоро плынъ до горѣвки. Дивится на стôлъ*) А то кто спряташъ зъ ôтси хлѣбъ,

сыръ? Ани слѣду не лишивъ... То мôй коваль такій ненасытный; а вѣчно на матѣрь нарѣкае; о пожди небоже... А ту що? Батôгъ, сопѣлка ага то мôй наймитъ вже дома, а дежъ ôнъ дѣвся?

ГРИНЬКО (*въ снѣ*): Ксенья, Ксенька — я тобѣ заграю... Не хочешь, гнѣваешься... Овъ!

ОКСАНА: Ага, сюда ажь залѣзъ. Ксенья снится ему, котра бы то... То здаеся кумы Николаихи. Го, го... отсей мае розумъ, до такой богачки берesь... Не такъ, якъ мôй коваль... бере таку, що ничо не мае...

ГРИНЬКО: Ксенька! Та де ты?

ОКСАНА: Що бы ему тутъ зробити... Я стану удавати его Ксенью (*Сѣпае Гринька за ногу.*) Грицуню, соколику мôй... я тутъ.

ГРИНЬКО: Гм... Ксенья тутъ? (*Будится и кидаесь до Оксаны, обнимаючи ю руками.*) Серце мое! Чи ты гнѣваешься на мене? (*Входитъ Гнатъ съ Калиною; обое стають задивованѝ въ дверехъ. Гринько спохватився и отскакуе назадъ. Оксана злобно споглядае на сына и Калину.*

КАЛИНА: Мы до васъ...

ОКСАНА: Прошу, прошу, (*лукаво:*) я рада такôй хорошôй молодици. Сѣдай.

(*Куртина паде.*)

II. Отслона

(*Весѣлье. Мѣсце передъ хатою Калины. Зъ правого боку видно кузню Гната. Гринько въ весѣльнôй одежи проходжуесь попередъ хату.*)

ГРИНЬКО: Я николи не сподѣвався, що погуляю на весѣлю мого молодого газды. Алежъ бо и гулявъ я цѣлу нôчь, ажь пôтъ лився зъ чола. О буду памятати нынѣшне весѣлье довго. (*Зъ хаты выходятъ дружки.*)

ЕВКА: Нашъ Гринько ось роздумуе надъ гарбузомъ, якій дôставъ ôтъ Ксеньки.

МАРІиКА и СОФІЯ: Ха, ха, ха! Жаль намъ бѣдного Грицця.

ГРИЦЬ: Идѣтъ дурнѝ. Кто вамъ казавъ за якогось гарбуза...

МАРІЙКА: Мы самѝ бачили, якъ ты

бравъ Ксеньку до танцю, а она тобѣ ôтмовила.

ГРИЦЬ: Неправда. Не ôтмовила! Идѣтъ, запытайтесь.

ЕВКА: По що будемъ пытатись, коли мы на свои очи сей гарбузъ видѣли.

ГРИЦЬ: Кобы тобѣ тѝ твои очи.. отъ най не скажу.

МАРІЙКА: Якій недобрый... дивѣтъ...

СОФЬЯ: Не журись, не пôйде за тебе Ксенька—то я пôйду.

ГРИЦЬ: Ба, спытайся, чи то я тебе возьму...

СОФЬЯ: Е.. чей менѣ не зробишь того стыду...

ЕВКА: Якъ Ксенька тобѣ...

ГРИЦЬ: Най буде стыдъ, най буде гарбузъ, но то ôтъ Ксеньки. Отъ неи, маете знати, и гарбузъ солодкій... отъ неи все солодке.. Пôду до неи ще разъ, росповѣмъ все и будете видѣти, чи буде гарбузъ.

МАРІЙКА: Алежъ ôнъ дурный. Та она не схоче и дивитись на тебе.

ГРИЦЬ: Дурный? А якъ я скажу тобѣ: Марысю, я тебе люблю, то также буду дурный? га?

ЕВКА: Также.

МАРІЙКА: Нѣ... тогда будешь мудрый.

ГРИЦЬ: А видишь.. Но ходи, нехай тебе поцѣлую.

МАРІЙКА: Иди, бо якъ замалюю...

ГРИЦЬ: Но, но, дай спокôй... тьфу!

Спѣвае: Я ѣй кажу поцѣлую,
А вна каже замалюю,
Якъ ты маешь малювати
Вжей не хочу цѣлувати.

ДѢВЧАТА:
Бо знай тое, що для Гриця,
Красне дѣвча не годится,
Ани навѣть молодиця,
Лишь хиба стара вдовиця.

ГРИЦЬ: Якъ то? чомужъ то для Гриця
Красавиця не годится,
Ани навѣть молодиця,
Лише старая вдовиця?

ДѢВЧ.: Бо ты Грицю—кривобокій,
Тай беззубый, тай безъокій,
Тай безъ верхнои губы,
Якъ цѣлуешь видно зубы...
ГРИЦЬ: Ха, ха, ха, ха, бѣлолицѣ,
Не спѣвайтежъ небылицѣ,
Бо если Грицько беззубый
То якйжъ му видно зубы?
ДѢВЧ.: Въ тебе нôсъ, якъ у жабы,
Въ тебе станъ якъ у бабы,
А вусъ въ тебе, якъ у рака,
А ты цѣлый якъ собака.
ГРИЦЬ: О ты псяюхо собача,
То вже твоя така вдача,
Якъ васъ двѣ три—то кепкуешь,
А якъ сама то цѣлуешь...

(*За сценою музыка.*)

ЕВКА: Вже збираютъ молоду, ходѣмъ... а тобѣ Грицю ôтповѣмо на твою пѣсню пôзнѣйше. (*Утпкаютъ.*)

ГРИЦЬ: Ха, ха, ха! Пôзнѣйше... бо теперь не маете що, забули языка въ ротѣ... Отъ, чи я имъ не доѣхавъ?

(*Ходитъ задуманый; за сценою пѣсня:*)

Ой сходитъ бай сонечко сіяе,
Дежъ ся наша молоденька збирае,
Що цвѣтками головоньку квѣтчае,
Тай дядика за колачи пытае.
Ой по селу мôй дядику ходити
Добрыхъ людей на весѣлье просити...
Проси доню чужй люди,
Бо родина сама буде
Проси доню малй дѣти,
Будутъ тобѣ завидѣти...

ГРИНЬКО (*повторяе послѣднй слова пѣсни*):

Проси доню малй дѣти
Будутъ тобѣ завидѣти...

Кто знае, якъ то буде при такôй свекрусѣ, якъ Оксана... Но що мене чужй люди обходятъ?.. Кобы то менѣ коли такъ заспѣвали. А тутъ по правдѣ мене дѣвчата не любятъ. Ксенька не хотѣла зô мною танцювати, тй знова кажутъ, що я беззубый, безокій, якъ ракъ, якъ жаба, якъ собака, а цуръ та пекъ имъ... (*Спѣвае*):

Тамъ на горѣ воронъ краче,
А въ грудяхъ серденько плаче,
Ой Ксеню, дѣвонько,
На тебе рыбонько
То серденько гôрько плаче
Ще разъ пôду,—ôтважуся,
Ще до неи засмѣюся,
Чи любишь ты мене,
Чи пôдешь за мене,
Чи дѣвкою хочешь бути?
А якъ серденько дѣвоче
Мене полюбить не схоче,
Уланы вербують,
Хлопцѣ машерують
И я пôду—звербуюся... (*Иде.*)

(*Двери въ хатѣ Калины отвираются; въ сѣняхъ дружина весѣльна спѣвае:*)
Ой зацвили фіялоньки зацвили,
Та вже горы долиноньки укрыли,
Ходитъ по нихъ милесенька зъ пыш-
[ненька,
А за нею матусенька зъ тихенька.
Не ходь же ты матусенько за мною
Не мила ми розмовонька съ тобою.

Ой зацвили фіялоньки зацвили,
Та вже горы долиноньки укрыли,
Ходитъ по нихъ милесенька зъ пыш-
[ненька,
А за нею татуненько съ тихенька.
Ой не ходи татунцуню за мною,
Не мила ми розмовонька съ тобою.
и т. д. Ходитъ сестричка, братенько.
На конецъ:
А за нею милесенькій съ тихонька.
Ой ходи же мôй миленькій зô мною
Бо мила ми розмовонька съ тобою.

ДРУЖБА ВЕСѢЛЬНЫЙ: Спѣваете за миленького — а его якъ не видати такъ не хидати, а ту бы вже пора и до церкви.
(*Свашки спѣваютъ дальше:*)
Ой зацвили фіялоньки
Въ синій цвѣтъ,
Десь мôй милый молоденькій
Пôшовъ въ свѣтъ.
Писалабымъ дрôбный листокъ,
Не вмѣю,

Нанялабъ я писарчика,
Не смѣю,
Пôшла бы я саменькая
Боюся,
Есть тамъ вода быстренькая
Втоплюся.

ДРУЖБА: Вы собѣ здоровенькі спѣвайте, а мы еще погуляемъ. Гей, музыка! Хлопцѣ ано до танцю! (*Въ сѣняхъ старшіи забавляются, а передъ хатою молодежь начинае танецъ. Юрко, Настья и Калина выглядають черезъ ôкно за молодымъ, а его довго довго нема. Надходитъ наконецъ съ своею дружиною — Гнатъ. Дружина Гната начинае спѣвати:*)

Ой мы до свата идемо,
Колачи веземо...
Колачи круглыи,
Бояре молодыи.
Не зрѣкайся свату насъ
Небогато иде насъ,
Но трійцятеро трое,
На подвôречко твое.
Выйди выйди молоденька противъ насъ
Чи пôзнаешь миленького зъ межи насъ.

ДРУЖИНА КАЛИНЫ *ôтповѣдае*:
Ой мôй миленькій значненькій
На немъ вѣночокъ рутовенькій;
И три зубочки чеснику,
И двѣ ниточки шовчику,
И три листочки барвѣнку,
Въ мого милого на вѣнку.
Пускайте до хаты,
Не тутъ намъ стояти,
Зъ великои дороги,
Поболѣли насъ ноги,
Кони намъ попôтнѣли,
Бояре зголоднѣли.
Отвирай же свату сѣни,
Щобы бояре сѣли...

(*Входятъ до хаты. Задержуеся на сценѣ Гнатъ и Калина съ родичами.*)

КАЛИНА: А твоя мати де?

ГНАТЪ: Не хотѣла ити... щось недомагае.

ЮРКО: Та було просити доконче...

ГНАТЪ: Та годѣ. (*Идутъ также за гôстьми въ хату.*)

ОКСАНА (*показуесь на передѣ сцены коло кузни*): Пôшовъ... Ничого не помогло... Я не успѣла повздержати его, тай пропало все... И выходитъ зъ того, що менѣ вже не бути газдынею .. Ой иннû часы настаютъ, не такû якъ колись бували... Днесь и мои зѣлья щось мене заводятъ. Я не розумѣю, що то такого. Вчера дала я молодôй горѣвки съ убиваючимъ напоемъ и она доси жiе... Чи той напôй стративъ вже свою силу, чи она зъ такого якогось бѣсôвского поколѣнья, що ѣй ничо не шкодитъ, — то не знаю. О то зле буде. (*Дивится въ ôкно молодои.*) Выбираются до слюбу. И прiйде до хаты невѣстка и уже обое съ сыномъ станутъ знущатись надôмною. Но пождѣтъ—мене мати въ такôй водѣ купала, що зô мною не такъ лэгко порадити... (*Иде.*)

Спѣвъ (въ хатѣ молодои).

Закукала зазуленька за дворомъ,
Заплакала дѣвчинонька за столомъ.
Чого плачешь дѣвчинонько серденько?
Ой бо ми жаль мамусеньки тяженько.

(*Другiй разъ та сама пѣсня зъ додаткомъ: „Ой бо ми жаль татуненька тяженько ..“*)

Дружина выходитъ зъ хаты. Музыка напередъ — потôмъ молода съ дружбами а молодый съ дружками. Коли вже всѣ выйшли, - стаютъ передъ хатою и спѣваютъ:

Оглянь же ся молоденька за собовь,
Чи не плаче родинонька за тобовь.
Оглянь же ся молоденька конечно,
Ой бо плаче родинонька сердечно.

Дружина рушае въ походъ. Музыка начинае веселои; дружба передъ музыкантами приспѣвуе— пôдскакуючи и цѣла дружина съ веселымъ спѣвомъ и шумомъ иде до церкви на слюбъ. Калина плаче закрывши очи хусткою. И Гнатъ невеселый иде межи дружками. Тымчасомъ въ хатѣ роблятъ порядокъ, накрываютъ столы, ладятся до новои забавы. Хвиля павзы...

ЮРКО (*выходитъ съ женою передъ хату*): И якъ же стара... Оксана не показуесь навѣть... Кто знае, яка доля жде нашу Калину. Може ихъ и до хаты не пуститъ.

НАСТЬЯ: Тобѣ всегда дурницѣ ходятъ по головѣ. Не пуститъ! Таже хата Гнатова. Не бôйся вже я Калинѣ добре наговорю, щобъ она не давала собѣ по носѣ ѣздити...

ЮРКО: Кто знае, чи стара имъ не буде по носѣ ѣздити. Такои бабы не найдешь хоть цѣлый свѣтъ перейди.

НАСТЬЯ: Але не найдешь и такои якъ я..

ЮРКО: Правда.

НАСТЬЯ: А яка мати — така дочка... Тожъ и наша Калина буде знала, якъ собѣ поступати съ Оксаною. Не бôйсь, она не дасть собѣ кривды зробити. А впрочѣмъ я не знаю, чого ты ще бôльше хочешь. Не даешь ничого за дочкою, а она бере чоловѣка, котрый щось мае... Бо и хата есть и поле есть и кузня есть и хлѣбъ въ рукахъ.

ЮРКО: Про мене...

НАСТЬЯ: Чомужъ ты такій якъ не свôй—та идижъ, выпій що—повеселѣйшаешь — прецѣнь весѣлье у насъ.

ЮРКО (*байдужно*): Та... весѣлье... но менѣ щось тяжко.. неспокôй...

НАСТЬЯ: Таже ты вчера такій не бувъ, може ты уроки дôставъ?

ЮРКО: Чи я знаю...

НАСТЬЯ: Пожди треба заговорити ихъ. (*Иде до хаты и выноситъ скопецъ съ водою а въ другôй посудинѣ углье.*)

ЮРКО: Кто знае.., може и уроки... бо рано, коли я выйшовъ на двôръ Оксана якъ разъ тогда воду брала. И такъ подивилась на мене, що я ажь здрôгнувся.

НАСТЬЯ: Ось вже все готове. Стань собѣ тутъ— и то скорше, бо незадовго прійдутъ зъ церкви.

ЮРКО: Тû бабы то всегда до всего знають якûсь чары.

НАСТЬЯ: Иди дурный то не суть жаднû чары. Если суть уроки, та треба ихъ отмовити. Отъ мовчавъ бысь лучше. (*Кидае въ скопецъ углье*) Слухай добре зъ ôтки тû уроки прійшли. (*Надхиляются обое надъ скопцемъ.*)

НАСТЬЯ: Чуешь? Якъ пищитъ... Ось диви, куда заходитъ... съ ôттамъ .. гейбы ôтъ Оксаны...

ЮРКО: Таки такъ. Я выйшовъ бувъ зъ рана на двôръ, а Оксана воду брала.

НАСТЬЯ: То она, она урекла тебе; видишь! Но стôй же.. (*обходитъ зô скопцемъ три разы докола мужа, кропитъ его водою зô скôпця и говоритъ за каждымъ разомъ*):

Летѣтъ уроки на горы и лѣсы и на всѣ [бѣсы!

Потôмъ кидае угълье на 4 стороны свѣта, воду выливае на дахъ хаты а пôдъ сплываючій зъ даху струи ставитъ скопецъ до горы дномъ и то що сплыло на другу сторону дна, дае Юркови пити.

НАСТЬЯ: На выпій се.

ЮРКО: Давай же давай — бо вже зъ церкви выходятъ...

НАСТЬЯ: О диви... пій же борзо...

(*Юрко выпивае. Настья бере скопецъ и иде до хаты.*)

ЮРКО: Тьфу, на тû уроки... та на всю бѣду...

За сценою музыка и спѣвъ щоразъ голоснѣйшій. Дружба, идучи передомъ спѣвае:

Ой горѣвко-горѣвонько пивбымъ тя до [капки,
Кобысь мене не ставила на дорозѣ [цапки.

Тымчасомъ дружки и свахи станувши передъ дверми, начинаютъ:

Ой мы у церквѣ були,
Тай назадъ вернули,
Гараздъ мы гостили,
Двое дѣтей звѣнчали.
Ой дякуймо Богонькови
И нашому попонькови,
Що насъ не забавляли,
Що молодымъ слюбъ дали.

——

Выйди наша мамуненько
Проти насъ,
Чи пôзнаешь свое дитя
Зъ межи насъ,
Вже ся твоя дитинонька
Змѣнила—

Бо рантушкомъ русу косу
Прикрыла.

Гости входятъ до хаты, засѣдаютъ за столы. Музыки лишаются на дворѣ. Юрко выноситъ горѣвку и честуе новыхъ гостей. Тымчасомъ въ хатѣ весѣльный дружба, пôдпитый, начинае сварку съ другими парубками.

ДРУЖБА (*кричитъ*): Кто менѣ мае тутъ до розказу? Га? Що? ты? (*Шумъ и гамôръ въ хатѣ.*)

НАСТЬЯ (*прибѣгаючи до Юрка*): Ходи но въ хату, бо тамъ бôйка. Дружба домогается горѣвки, „доматаръ“ не хоче знову дати и бьются...

ЮРКО: Та най, та оно бувъ бы лихій знакъ, якъ бы не було на весѣлю бôйки!

Гамôръ и крикъ въ хатѣ усиляеся. Куртина паде.

Конецъ 3 акту.

АКТЪ IV.

Два роки по весѣлю. Калина сама въ хатѣ колыше дитину и спѣвае:

Люляй же ми люляй
Дитино малая,
Чи ми тя Панъ Бôгъ давъ,
Чи доля лихая?
Якъ ми тя Панъ Бôгъ давъ,
Буду годувати,
Якъ лихая доля
Буду бѣдувати.

——

Повѣшу я колысоньку,
Та на яблôноньку,
Буде вѣтеръ холѣтати
Мою дитиноньку.

Повѣшу я колысоньку,
На дуба—на дуба,
Та я собѣ выколышу
Сивого голуба.

Люлю—люлю попôдъ дулю,
Дуля буде цвити,
А малая дитинонька
Буде ми ходити.

Ой моцный Боже! Що то ще треба перенести, заки я отсе ангелятко выгодую... Бо кобы то я була у своеи неньки, ябъ и не журилась ничимъ. А ту, отъ и тяжко погадати... Кôлько вже гôренькихъ слезъ я пролила. А Гнатъ, кобъ хоть часомъ вставився за мною... Нѣ! Ôнъ зовсѣмъ не той ставъ, що бувъ колись... (*За сценою дзвонитъ ковальскій молотъ.*) Якъ мати верне пьяна до ха-

ты, якъ стане сваритись—ôнъ утѣкае... иде... въ кузню... и тамъ дзвонитъ молотомъ, гей бы хотѣвъ придусити, приглушити тѝ проклоны, щобъ ихъ бôльше не чути... И днесь сей молотъ, що дзвонитъ, бье по желѣзѣ, здаеся менѣ, що бье по моемъ сердци.

(*Колыше и задумуеся. Дитина порушилась, Калина присыпляе ю, спѣваючи*):

Мати моя старенькая, ты сивенькій [пташку,
На щось мене породила—на доленьку [тяжку.
Мати моя старенькая, ты сивый голубе
А ктожъ мене приголубитъ, якъ тебе [не буде...

(*И сновь тихо, лишь колыска хитаеся зъ боку на бôкъ.*)

Або ось Михайло вже дома... вже ôтсидѣвъ свою кару, та теперь такъ всегда зизомъ дивится на мене, на Гната, що ажь лячно... Заходитъ тутъ до нашои хаты, а по що, зачимъ, то Богъ святый его знае. Вчера до пôзнои години сидѣвъ въ отсей комнатѣ (*показуе на прилежнѝ двери*) съ свекрухою. Забавлялися весело... смѣялися, а сей смѣхъ огнемъ пекольнымъ вливався въ мою душу... и здавалось менѣ, що не выдержу тутъ въ тôй хатѣ и хвилины. Думаю собѣ, заберу дитину и пôду зъ ôтси. Но де пôду? До батька? Ôнъ каже, маешь мужа — тамъ твое мѣсце. Правда, тутъ рай бы бувъ для мене, кобы не та свекруха. А теперь ще той еи любимецъ Михайло такъ мене лякае... Бо мôй Гнатъ его тутъ не стерпитъ. Я то виджу по немъ. Ôнъ все такій задуманый... Чи журится... чи що?... Кажутъ, що свекруха свою часть поля на свою сестру хоче записати. А Гнатъ бы сего не переживъ — прецѣнь ôнъ годуе матѣръ отъ давна въ своѣй хатѣ, працюе на ню, тôлько лѣтъ оравъ и обсѣвавъ цѣлу ниву — еще за небôщика батька — и теперь та нива мала бы перейти въ чужѝ руки? Нѣ, до того не може прійти!

Входитъ Оксана.

ОКСАНА: Но и зѣла собѣ, якъ панѣ тай сидитъ; а тамъ куры цѣлкомъ згребли грядки. Вчера посѣяламъ трохи розсады и цыбулѣ—та вже по всѣмъ...

КАЛИНА: Та годѣ менѣ всего пильновати... треба було грядки понакрывати.

ОКСАНА: О—чортôвске насѣнье! Понакрывати! А тобѣ бы ноги поломало, якъ бы вышла въ городъ и курку выгнала зъ грядки, га?

КАЛИНА: Вы собѣ посѣяли, то собѣ пильнуйте; я свои грядки понакрывала и маю спокôй.

ОКСАНА: А щобы тобѣ выкрутило той твôй ѣдкій пысочокъ. Ты гадино.. ты... То ты лишь за себе дбаешь, а я въ тебе ничо? Га? Ты вѣдьмо!

КАЛИНА: Вы сами вѣдьма — я не вмѣю чарувати, вы маете все до дѣла съ вѣдьмами—а я нѣ.

ОКСАНА (*бѣжитъ до неи съ полѣномъ ôтъ печи*): Ты, мовчи, бо конецъ твôй буде таки сейчасъ. (*Калина ухиляесь ôтъ удару, потôмъ выходитъ*).

ОКСАНА (*замыкае двери съ трѣскомъ*): А то гадина.. сука.. Я не выдержу, а убю колись на смерть. (*Черезъ другій двери входитъ Михайло.*)

МИХАЙЛО: Здоровî були. Щось тутъ у васъ сварка.

ОКСАНА: Отъ дай спокôй чоловѣче. Що я маю съ тыми молодыми, то годѣ перенести. Сѣдай, прошу!

МИХАЙЛО: Та дякую вамъ, Оксано (*Сѣдае.*) Я бувши на вашôмъ мѣсци, не журився бы богато. Вы ту газдыня... Небôщикъ мужъ ясно говоритъ въ завѣщанью, що вы до смерти маете бути въ хатѣ газдынею... Своею дорогою, що тяжко жити съ такими людьми якъ вашъ Гнатъ... То дуже лихій чоловѣкъ.

ОКСАНА: Най го тамъ чорты берутъ. Я ему ôтплачусь... Я въ могилу не заберу ни свого поля ни всего що маю.. але и ему не дамъ ничого, щобъ сказився то не дамъ.

МИХАЙЛО: За се васъ треба похвалити... Я то давно вамъ говоривъ. Маете инну родину, хоть дальшу, а все не такъ ворожу, якъ рôдный сынъ. А впрочѣмъ вы можете и замужъ пôйти.

ОКСАНА: Е, що говорити—ктобъ мене таку стару бравъ.

МИХАЙЛО: Кто? Не одинъ, не одинъ—ябъ першій взявъ... Прецѣнь вы знаете, що я не разъ о тôмъ говоривъ съ вами. Кобъ не той арестъ, мы були бы вже давно по слюбѣ.

ОКСАНА: Ты жартуешь...

МИХАЙЛО: Та скарай мене Боже... Отъ що будемъ богато думати... Знаете я ничого не хочу ôтъ насъ лишь запишѣтъ менѣ свою частину—и все буде въ порядку. Я васъ уже не дамъ поневѣряти. Та уже и ваши молодята не будутъ мали отваги сбытковатися надъ вами, якъ увидятъ, що есть кому за вами обстати.

ОКСАНА: Та оно съ тыми молодятами я маю по правдѣ гôрьку годину (*плаче*).

МИХАЙЛО: А бо они мудрагели великѣ. Якъ разъ завтра отвираютъ въ селѣ якусь читальню, а Гнатъ то проводиръ тыхъ всѣхъ мудрагелѣвъ... Ось иде съ Калиною—ябъ хотѣвъ спытатися его про одну рѣчь..

ОКСАНА: Про що?

МИХАЙЛО: Мы маемъ свои давнѣ справы...

ОКСАНА: Но то мене ту не треба... (*Выходитъ до другои комнаты.*)

МИХАЙЛО: Пытаеся, що я съ нимъ маю. Гей, гей—та не одно... Сидѣвъ я два роки въ арестѣ.. за его прокляту кузню. Ôнъ забравъ менѣ Калину; ôнъ забравъ менѣ сонъ, забравъ щастье, спокôй души, все забравъ менѣ... Но якъ тутъ упôмнутись о свое? Нѣ, я боюсь его... Не дамъ рады. Я не руками, але пôдступомъ буду мститись, я не дарую свого. На разѣ не маю отваги станути ему передъ очи. (*Иде за Оксаною. Входитъ Гнатъ и Калина.*)

ГНАТЪ: И що я тобѣ пораджу Калино? Що? Я самъ мучуся страшно? Така вѣдай наша доля... Но пожди, може колись и мы будемъ щасливî.

КАЛИНА: Та я бы и сегодня зносила терпеливо и найтяжше горе, кобы лишь ты бувъ трохи инный, кобы ты помагавъ менѣ двигати той тягаръ житья... А ты, виджу, такій байдужный, тебе се ничо не обходитъ, що я въ твоѣй хатѣ заодно слезы проливаю, що я такъ марно трачу свôй вѣкъ при тобѣ.

ГНАТЪ: Серце, Калино! Та щожъ я пораджу. Таже матери не выгоню зъ хаты, бо що бы свѣтъ сказавъ? Поки що треба зносити все — що Богъ дае.. Може то не довго уже нашои бѣды.

КАЛИНА: Я знаю... Ты сподѣваешься спадку, а чи не чуешь, що мати задумуе записати свою часть сестрѣ Ксеньѣ. Най же иде до неи, най она ю годуе...

ГНАТЪ: Се лишь людскî выдумки... Такî байки розпускае той бѣсноватый Михайло, котрый хоче мститись на менѣ за то, що два роки въ тюрьмѣ сидѣвъ... Чи я его въ тюрьму загнавъ? Чи я казавъ ему бути палѣемъ?

КАЛИНА: А я такъ боюсь его... То страшный чоловѣкъ... (*Отхиляются двери и показуесь демонично-злобне лице Михайла.*)

ГНАТЪ: Мене лишь то дивуе, якъ ôнъ мôгъ подôйти матѣрь, и якъ ôнъ може ще тутъ приходити, до сеи хаты, въ котрôй его ворогъ мешкае... Бо еслибъ я коли тутъ заставъ его.. то все одно менѣ.. (*Михайло ховаесь.*)

ОКСАНА (*за сценою*): Ты такій боягузъ? Боишься? Иди... Я также иду... (*Отвираются двери — и входятъ Михайло и Оксана. Гнатъ блѣдне... хвиля душевнои борьбы. Калина ôтсувае тихцемъ колыску въ кутъ коло дверей. Дитина збудилась – плаче.*)

ГНАТЪ: Съ якимъ ты лицемъ смѣешь вступати тутъ за мôй порôгъ?..

МИХАЙЛО: Якъ то? Не вôльно?

ОКСАНА: А щожъ ты ему зробишь?

Щожъ хочешь отъ него? Ты нелюдска душо! То до хаты не вôльно другому чоловѣкови прійти?

ГНАТЪ: Моя хата стоитъ отворена всегда—для всѣхъ людей— лишь не для такихъ чорныхъ душъ якъ ôнъ... А впрочѣмъ то дѣдькомъ опутаный чоловѣкъ, я его боюсь... и съ тои простои причины я бы хотѣвъ, щобы ôнъ не показовався менѣ до хаты...

МИХАЙЛО: Го, го, го! Не будь такимъ мудрагелемъ, бо я не боюся... я не такихъ мудрагелей видѣвъ якъ ты!

ГНАТЪ: И що ты хочешь ôтъ мене, чоловѣче... Иди... бо до грѣха мене приведешь...

КАЛИНА: Гнате, дай спокôй.

ОКСАНА: О, видишь вже и твоя плаксива каже, щобысь замкнувъ пысокъ.

МИХАЙЛО: Ая, замкни собѣ...

ГНАТЪ *(бере за плечи Михайла и оттручуе до дверей.)* Пôшовъ менѣ зъ хаты! *(Михайло утѣкае.)*

ОКСАНА: Схаменися! Не розбивай людей...

ГНАТЪ: Отъ мовчѣтъ лучше.

ОКСАНА *(бере за коцюбу)*: Ты до мене такъ? Окаянный сыну! До мене? *(Кидаесь на него.)*

КАЛИНА: Гнате, та якъ довго...

Гнатъ выдирае коцюбу и кидае на землю.

ОКСАНА *(кричитъ)*: Люди ратуйте! Та моя выродна дитина руку пôдноситъ на мене. *(Плаче.)*

МИХАЙЛО *(вбѣгае)*: О! Ты мудрагелю! Ты также найдешься пôдъ ключемъ, хотя такій мудрый...

КАЛИНА: Прочь ты скотино проклята!

ГНАТЪ: Тихо, я съ нимъ уже самъ росправлюсь. *(Иде противъ Михайла — а сей стрôмголовъ утѣкае.)*

Куртина паде.

II Отслона.

Открытье читальни. Въ глубинѣ дôмъ читальняный: двери широко отворенû. Селяне, селянки, хлопцѣ, дѣвчата. Въ сѣняхъ стôлъ а за столомъ сидитъ президія, въ составъ котрой входитъ священникъ, кôлькохъ интелигентôвъ и селяне. При пôдношенью куртины хоръ спѣвае: „Щасть намъ Боже“.

СВЯЩЕННИКЪ (*яко предсѣдатель*): Теперь приступаемъ до дальшои точки дневного порядку. Може кто еще забере голосъ въ справѣ закладанья крамницъ по селахъ?

ИЛЬКО: Я прошу ласки...

ПРЕДСѢДАТЕЛЬ: Добре. Илько Копытко мае голосъ. Прошу тутъ на пôдвысшенье.

ИЛЬКО (*выходитъ на естраду*): Честнû господари и господыни! Отожъ зôйшлимося, якъ то кажутъ, тутъ на тôмъ мѣсци, щобы уважаете, зôйтися до купы, и якъ то кажутъ, щобы разомъ тутъ, уважаете, згромадитися, но и—ясна рѣчь, щобы ту нарадитися, якъ то кажутъ надъ тымъ, щобы мы покинули піянство, щобысьмося купы тримали, та щобысьмо покинули, уважаете, щобысьмо взялися до просвѣщенья... ясна рѣчь... (*Отпочиває. Селяне цѣкаво слухаютъ, оглядаючись одинъ на другого и потакуючи головами.*)

ПРЕДСѢДАТЕЛЬ: Приступайте скорше до властивои рѣчи.

ИЛЬКО: Я самъ до теперь не живъ, уважаете, такъ, якъ то нибы треба жити — ясна рѣчь—але колисьмося ту згромадили, и зôйшли всѣ разомъ до купы, щобы, уважаете, нарадитися тутъ на тôмъ мѣсци, щобы забавитися по христіанскû, по людскû — ясна рѣчь, а не такъ якъ то тоты піяки въ корчмѣ, но маймо забавитися по людски, по христіански, отже, уважаете, мы ту на тôмъ мѣсци згромадилися...

ПРЕДСѢД.: Зачнѣтъ Ильку ôтразу о крамницяхъ, бо пôзный часъ.

ИЛЬКО: Мы ту зôйшлися до купы, щобы собѣ заложити, уважаете, нибы читальню. Отже мы собѣ тоту читальню по

ставили, и якъ видите она, слава Богу, уважаете, стоитъ. Сегодня егомость,—кобы здоровѣ,— були ласкавѣ посвятити — и мы теперь, хвала Богу, уважаете, тутъ на тôмъ мѣсци, передъ тымъ новымъ домомъ зôйшлися, щобы якъ то кажутъ, забавитися по христіански, уважаете. Добре бы було, якъ бы мы собѣ, уважаете, тутъ спровадили товарôвъ рôжныхъ, соли, крупъ, сѣрникôвъ — и продавали. Не треба бы було, уважаете, за каждовъ дурничковъ ажь до мѣста бѣчи, ясна рѣчь. Ту мали бы мы, уважаете, всѣ товары. Отже коли мы ту всѣ згромадилися, то насамперѣдъ мусимо подяковати нашому высокопоставленому отцу духовному и нашому пастырю, що намъ були ласкавѣ посвятити сегодня сей дôмъ, уважаете, и що тутъ до насъ прійшли, та мусимо ищи подяковати всѣмъ другимъ высокимъ панамъ, ясна рѣчь, що не щадили труда—и прійшли до насъ. Най имъ Богъ найвысшій и Матка Боска—сотворитъ, уважаете, многая лѣта!

СЕЛЯНЕ: Сей то говоритъ! Никто бы не сподѣвався, що ôнъ такій мудрый.

ИЛЬКО: Отже люди заспѣвайте всѣ тымъ панамъ, уважаете, „Многая лѣта“!

Селяне спѣваютъ три разы „Многая лѣта“.

ПРЕДСѢД.: То о крамницяхъ вже никто не забере голосу?

ИЛЬКО: Я бы...

ПРЕДСѢД.: Нѣ, нѣ, вы вже змучились...

ИЛЬКО: Прошу на хвильку... я бы хотѣвъ еще сказати, що коло тои читальнѣ найбôльше, таки такъ по правдѣ, находився нашъ Гнатъ Порайчукъ. Отже ему и его жѣнцѣ Калинѣ и ихъ малому дитятку сотвори Господи „Многая лѣта“...

Селяне сновь спѣваютъ „Многая лѣта“.

ПРЕДСѢД.: То все дуже красно... похвалы лишѣмъ собѣ наконецъ. Теперь маемъ вычерпати порядокъ дневный. Дальша точка: Деклямація стихотворенія „Не тратьте надѣи“; кто декламуе?..

ГНАТЪ (*выступае на естраду*).

ПРЕДСѢД.: Прошу о спокôй! (*Дзвонитъ*).

ГОЛОСЪ ИЗЪ ТОВПЫ: Не дати му говорити, ôнъ не варта того!

ГНАТЪ (*змѣшаный, начинае*): „Ой горе тому“...

ГОЛОСЪ ИЗЪ ТОВПЫ: Люди, не слухайте его, ôнъ неправду говоритъ, ôнъ бреше, ôнъ не варта того, щобы тутъ говоривъ до васъ. Ôнъ вчера свою маму бивъ. (*Всѣ оглядаются. То Михайло пьяный такъ завидуе своему соперникови славы; люди берутъ его и ôтводятъ за сцену. Гнатъ, змѣшаный трохи, деклямуе*):

Ой горе тому, кто въ хвилѣ страсти
Въ свою же власну не вѣритъ силу!
Ему прійдеся марно пропасти
Й передъ часомъ ще зôйти въ могилу.

Впередъ же, бодро, гей братья любû!
У всякû хвилѣ, добрû и зліи,
Хотя васъ доля часомъ не злюбитъ,
То вы не тратьте еще надѣи!

Лѣта минаютъ, минае горе,
Усе минае,—якъ соннû мары,
Минесь и наше повне слѣзъ море,
Хотя надъ нами—днесь чорнû хмары!

По деклямаціи громкû оклики „Славно!“

ПРЕДСѢД.: Теперь бы приступити до выбору выдѣлу читальни. Члены усмотрѣли уже зъ помежи себе слѣдующихъ, а но, прочитайте Гнате.

ГНАТЪ (*читае*): Та першû егомость...

СЕЛЯНЕ: Но розумѣеся.

ИЛЬКО: Ясна рѣчь.

ГНАТЪ: Потôмъ Стефанъ Недоля, потôмъ нибы я...

СЕЛЯНИНЪ: Илько Швецъ най также иде...

ДРУГІЙ: А такъ, такъ.

ИЛЬКО: Я не конче... але най иде...

ГНАТЪ: Добре, ôнъ есть яко заступникъ. А до выдѣловыхъ еще: Стефанъ Зазуля и Николай Заяцъ. Заступники: Илько Швецъ и Юрко Сорокинъ.

ПРЕДСѢД.: Отже чулисте люди? Чи годитеся на тыхъ выдѣловыхъ?

ВСѢ: Годимся, най будутъ.

МИХАЙЛО: Я не годжуся, Гнатъ Порайчукъ тамъ не мае бути, ôнъ вчера свою матѣрь бивъ, ôнъ не варта того...

ПРЕДСѢД.: Выпровадѣтъ того піяка!

МИХАЙЛО: Я не піякъ, лишь чисту правду кажу, ôнъ маму свою бивъ (*до Оксаны*)—идѣтъ, скажѣтъ самѝ!

ОКСАНА: Ôнъ не варта того гонору, ôнъ мене бивъ вчера...

ГНАТЪ (*сильно змѣшаный*): Неправда, я...

ВСѢ: Такъ есть, то неправда.

I СЕЛЯНИНЪ: Оксана впилася, Михайло также, вывести ихъ зъ ôтси! (*Селяне берутъ и выводятъ Оксану и Михайла за сцену.*)

ПРЕДСѢД.: А то комедія... (*До Гната*) Чи вы справдѣ били свою матѣрь?

ГНАТЪ (*зворушеный*): Нѣ... прошу вѣрити менѣ—я лишь такій уже нещасный! Мати заодно пье, я пекло маю дома... не могу жити... Мати напосѣлась съ тымъ своимъ любимцемъ Михайломъ на мене, на мое житье... Я съ жѣнкою вже не мешкаю навѣть въ своѣй хатѣ, тамъ теперь мати съ Михайломъ, а я уступився, бо не хочу съ матерію сваритись, боюсь грѣха. Но она и топерь спокою не дае.. Днесь мала ити до мѣста и записати свою часть маетку на отсего, що ту бувъ, Михайла, котрый хоче съ нею оженитись... А я бôльше якъ 10 лѣтъ працювавъ нá тôй нивѣ, а теперь ось такій піячина, забере весь маетокъ! Я маю по батьку свою хату и кусничокъ поля за городомъ — но и зъ хаты я уступився, щобъ мати спокôй... Жѣнка пôшла до своеи матери и я въ кузни сплю...

ПРЕДСѢД.: Жаль менѣ васъ... но дасть Богъ, що все направится... лишь вы не упадайте духомъ. Треба бы кôнчити, та поговоримъ собѣ еще въ хатѣ. (*До всѣхъ.*) Отже выдѣлъ вже есть. Той выдѣлъ выбере собѣ самъ зъ помежи себе предсѣдателя, секретаря.. О тôмъ ноговоримъ еще въ хатѣ, бо щось вже темнѣе... Отже прошу всѣхъ гостей до комнаты, тамъ вже закôнчимо дѣло читальни, та еще и забавимось... Прошу! (*Всѣ идутъ въ комнату. На сценѣ лишаесь*

кôлькохъ молодыхъ хлопцьвъ и дьвчатъ, а ôтъ часу до часу выходятъ новû лиця зъ хаты.)

I СЕЛЯНИНЪ: Чи чули вы куме якъ ту Оксана и Михайло воювали противъ Гната?

II СЕЛЯНИНЪ: Чувъ... О! то разъ баба... А бачу тотъ Михайло задумуе женитися съ нею.

I СЕЛ.: Але? Ктожъ вамъ се казавъ?

II СЕЛ.: Та се по селѣ ажь гуде... Ôнъ прецѣ, ще закимъ дôстався до арешту, то до Оксаны залицявся..

I СЕЛ.: Вы не знаете чому залицявся? Тогда хотѣвъ наклонити Оксану до того, щобъ она Гнатови не позволила брати Калины...

II СЕЛ.: Но такъ—але сегодня то ôнъ Богъ знае, що задумуе... Хоче бути въ тôй хатѣ, де Гнатъ, его соперникъ и Калина... То дуже цѣкаве...

I СЕЛ.: Менѣ видится, що въ тôй родинѣ николи не буде гаразду...

II СЕЛ.: Шкода лишь Гната... Сей чоловѣкъ выродився зъ цѣлои родины, ôнъ одинъ розумный и честный и за то нещасливый...

I СЕЛ.: Га, во всѣмъ воля Божа...

II СЕЛ.: Та ходѣмъ ще послухати, що тамъ радятъ... (*Входятъ въ комнату.*)

Выходятъ зъ читальни дьвчата, за ними кôлькохъ парубкôвъ.

I ПАРУБОКЪ: Галю, погоди но... А ты чому не идешь спѣвати?

ГАЛЯ: Я що тôлько выйшла зъ хаты... Такъ тамъ душно, що годѣ...

ГРИНЬКО: Душно... Та прецѣнь тамъ гостина, напiйся горѣвки то охолодишься...

ГАЛЯ: Я не пю горѣвки...

ГРИНЬКО: То иди вынеси менѣ... Я также повиненъ щось выпити, прецѣнь и я давъ на якусь складку двѣ шѣстки... та и менѣ повиннû дати горѣвки...

ГАЛЯ: По перше тамъ горѣвки не пьютъ..

I ПАРУБ. (*перебивае*): Они радû що выдерли грошû, та будутъ за нихъ до рана пити...

ГАЛЯ: Ой ой йой — якижъ вы оба дурнî!.

ОБА: Чому дурни?

ГАЛЯ: Прецѣнь никто за ваши грошî не пье. Вы складали при вписѣ на книжки и газеты... А они, если гостятся и бавлятся то за свои гроши.

І ПАРУБ.: За свои... Ты ихъ тамъ держишь за руку, та знаешь, що они твоихъ грошей не будутъ брати!.. Отъ дурисвѣты... Прійшли людей дурити. Десь на свѣтѣ каждый того хлопа дре—до послѣдной шкôры—а дурный хлопъ мовчитъ на все! Дае послѣдну кервавицю, чорту въ зубы.

ГРИНЬКО: Я на другій разъ не дамъ ничого...

ГАЛЯ: Та се правда, що каждый зъ хлопа тягне... Но тутъ цѣлкомъ що инного. Тутъ взяли гроши на то, щобъ насъ чогось навчити, щобъ мы стали колись мудрѣйшî, та щобъ мы знали, що мы свѣту виннî, а що свѣтъ намъ..

І ПАРУБ.: Е! Ты цѣлкомъ вже по пански говоришь .. правда Гриньку?

ГРИНЬКО: Е та що казати; она вже и не схоче говорити до насъ... Але мы мусимъ ю еще поцѣловати (*иде до неи; Галька утѣкае; Парубокъ, Гринько ôтсуваются въ сторону и закурують люльки.*)

Входитъ Гнатъ и проходжуесь вдумчиво попередъ хату.

ГНАТЪ: И по що я родився, на той свѣтъ? По що? Чи по то, щобъ заодно горювати, щобъ заодно плакати на свою долю? Ось жіе чоловѣкъ такъ, якъ ему совѣсть каже, жіе такъ, щобъ и Богу и людямъ подобатися, а ось що люди подумаютъ теперь о менѣ. Пальцями показувати на мене будутъ та говорити: ôнъ свою маму бье. А все то дѣло Михайла... Страшный то соперникъ... То ôнъ такъ за Калину мстится.. Та найбы тамъ, кобы хоть дома бувъ спокôй... А то рôдна мати менѣ ворогомъ... (*Задумуесь.*) Боже! Чому ты менѣ давъ таку душу, що грѣха боится... що каже матѣръ любити... Нѣ... що я говорю... Такъ мае бути... Она

менѣ мати... Не така якъ другѝ але все мати... (*Выходятъ селяне и выпроважуютъ интелигентôвъ зъ мѣста, котрѝ отъѣзджаютъ уже зъ села; селяне гуртуются коло воза, котрого лишь часть видно зъ за кулисъ. Гости зъ мѣста сѣдаютъ на вôзъ, селяне знимаютъ шапки, спѣваючи „многая лѣта" и фѣра отъѣзжае. Коли туркотъ воза затихъ, селяне вертаютъ до хаты; часть лишаесь на подвôрю. Зъ за горы мѣсяцъ выринае.*)

ИЛЬКО: Гей хлопцѣ молодцѣ и дѣвчата красавицѣ! Ано ближе до мене! Теперь можемъ ту забавитися самѝ, заспѣвати або й погуляти, чому, то ничо злого — то въ читальни не въ корчмѣ.

ГНАТЪ (*трохи повеселѣйшавъ*): Видите Ильку, якъ то хорошо, що вы навернулись и вступили на праву дорогу; ходѣтъ же теперь до читальни, учѣтся, просвѣщайтесь...

ИЛЬКО: Но и забавитись можно, нѣ?

ГНАТЪ: Можно, але прилично...

ИЛЬКО: Отже зачинаймо.

ГАЛЯ: Но, а щожъ будемъ зачинати?

ИЛЬКО: Слухайте, забавѣмся въ таку школу.. Посѣдаемъ собѣ доокола и я буду професоръ а вы всѣ мои дѣти.

МАРЬЯ: Го, го! Якій ту намъ батько...

ИЛЬКО: Та не батько, лишь професоръ...

СЕЛ. III: Вы такъ говорите — якъ нашъ комендантъ... Коли мы були на вôйнѣ въ Наталіи, то ôнъ все казавъ: Слухайте мои дѣти...

ИЛЬКО: Отже слухайте мои дѣточки, я ставлю вамъ загадку. Кто отгадае, дôстане ôтъ мене грейцаръ.

МАРЬЯ: Е за грайцаръ не варто и ôтгадовати.

ГАЛЯ: Дайте вже два...

ИЛЬКО: Най буде два — отже слухайте: скажѣтъ менѣ, кôлько потреба гонтôвъ на добрый дахъ?

ПАРУБОКЪ I: Овъ то справдѣ заѣхавъ: На добрый дахъ — тобы треба що найменьше якихъ сто кôпъ гонтôвъ

СЕЛ. I: Е... бôльше... якъ то на добрый дахъ — то бôльше.

ИЛЬКО: Но кôлько?..

СЕЛ.: Може сто пятьдесятъ кôпъ.

ГАЛЯ: Е, то богато...

ГРИНЬКО: Идѣтъ дурнѝ, та якъ добрый дахъ, то не треба ни одного гонта.

ИЛЬКО: Овъ.. а Гринько ôтки такій мудрый... Ôнъ правду каже, бо лишь на дѣравый дахъ треба гонтôвъ, а сли дахъ добрый то по що?..

ВСѢ: Ага!.. Ха, ха, ха!..

МАРЬЯ: А той Гринько то мудра голова... Я думала, що добрый дахъ то значитъ цѣлый дахъ...

СЕЛ. III: Якъ мы були пôдъ Санта Лючія, въ Наталіи...

ИЛЬКО (*выходитъ зъ хаты и несе три яблока*): Коли ты Гринько такій мудрый, ось розвяжи менѣ таку загадку: Я кладу тутъ на столѣ три яблока... Скажи менѣ кôлько ту есть тыхъ яблокъ?

ГРИНЬКО: Ну та три...

ИЛЬКО: Нѣ не правда...

ГРИНЬКО: Та вы сами сказали що кладете три яблока...

ИЛЬКО: Но такъ, але ту есть теперь пять яблокъ.

ГАЛЯ: Хиба маете въ кишени.

ИЛЬКО: Нѣ, ту на столѣ есть пять яблокъ... Дивись и кажи, якъ то иде...

ГРИНЬКО: То хиба якесь диво, я не знаю...

ИЛЬКО: А видишь? А то не есть жадна штука, ясна рѣчь. Бо тамъ, де есть три яблока, тамъ муситъ бути два—правда?

ГРИНЬКО: Но правда.

ИЛЬКО: Отже, ясна рѣчь... А кôлько-жъ есть разомъ два яблока и три яблока?

ГРИНЬКО: Но пять.

ИЛЬКО: Отже видишь тутъ есть пять яблокъ на столѣ...

ГРИНЬКО: Такъ, такъ, пять яблокъ. Мы отже, я, Галя и Марійка, беремъ собѣ по одному яблоку (*бере три яблока зô стола и роздѣляе межи дѣвчата*) а вы, яко нашъ професоръ берѣтъ собѣ прочѝ два яблока, що лишилися на столѣ... (*Загальный смѣхъ.*)

ГАЛЯ: Я не знала, що Гринько такій розумный.

ГРИНЬКО: Я самъ сего не знавъ...

МАРІИКА: А знаете, кто его розуму навчивъ?

ГРИНЬКО: Певно скажешь, що ты. Дай спокôй небого, ты знаешь, що я не жартую...

МАРЬЯ: Не жартуешь? А що тобѣ зашкодитъ, якъ пожартуешь?

ГРИНЬКО: Видите, якъ она до мене усмѣхаесь. . Го, го! Я знаю чому!

ИЛЬКО: Но шкода часу на таке говоренье... Гнате, ано заведи ты якусь мудру—поважну забаву.

ГНАТЪ: Я вже за старый до забавы... Забавляйтесь самî.

ИЛЬКО: Ты за старый? То я трохи молодшій, у тебе 26 лѣтъ, а у мене доперва два разы стôлько. Отже я хиба маю начинати?

ГРИНЬКО: Но то уже я начну. Дѣвчатонька мои краснî, подайте руки, а Илька возьмѣмъ въ середину, нехай пташокъ заспѣвае... (*Молодѣжь окружае колесомъ Илька, сей шкробаесь въ голову*)

ИЛЬКО: Та щожь я заспѣваю...(*начинае*)

Щожъ я буду бѣдный дѣявъ,
Що я жита не посѣявъ,
Гречка ми ся не вродила,
Долежъ моя нещаслива ..

(*Хлопцѣ и дѣвчата, взявшись за руки, идутъ въ коло при звукахъ пѣсни. Гнатъ, опершись о уголъ хаты, смотритъ вдумчиво и сумно передъ себе, а забава иде своимъ путемъ весело и жваво. Мѣсяцъ своимъ срѣблистымъ свѣтомъ освѣчуе цѣлу сцену.*

Куртина поволи паде.

III. Ôтслона.

(*Сцена та сама. Передъ читальнею зôбрались селяне, одни читаютъ, другî ведутъ розговоры.*)

ИЛЬКО (*читае съ тиха, потôмъ говоритъ*): Знаете що? Одинъ італійскій ученый, уважаете, предсказуе на сей рôкъ конецъ свѣта.

СЕЛ. І: Но, но, слухайте...

ИЛЬКО: Така велика, уважаете, звѣзда съ хвостомъ буде переходити коло нашои землѣ и якъ хвостомъ завадитъ о ню — то наша земля... розсыплеся въ порохъ — и всему буде конецъ.

СЕЛ. II. Га, Божа воля... Оно муситъ колись прійти всему конецъ...

СЕЛ. I: Та оно правда, правда... При кôнци свѣта маютъ бути всякіи братніи несгоды, борьбы... люди будутъ отъ Бога отвертатися, а теперь прецѣнь то все уже такъ дѣеся...

ИЛЬКО: Добре, оно нема ладу на свѣтѣ, и то здаеся, що по правдѣ конецъ свѣта близкій, але щобы мавъ бути уже сего року то неможливо...

СЕЛ. III: Чому нѣ...

ИЛЬКО: Прецѣнь знаете, Іисусъ Христосъ сказавъ, що хоть будутъ при кôнци свѣта страшніи рѣчи дѣятися, будутъ люди отвертатись отъ церкви и правдивого Бога, но вкôнци, всѣ люди маютъ навернутись до правдивои вѣры и мае бути лишь: едино стадо и единъ пастырь. А теперь, коли на свѣтѣ тôлько завзятыхъ противникôвъ церкви и вѣры, тôлько безбожникôвъ, то треба довгого часу закимъ они навернутся до правдивои вѣры... Отже и конецъ свѣта не такъ скоро буде... Бо дежь въ однôмъ роцѣ всѣ безбожники, язычники, недовѣрки навернутся зъ блуднои дороги, щобы могло бути на всей земли: едино стадо...

ИЛЬКО: Чому,.. прецѣнь Богъ всемогущій... може людскій розумъ такъ просвѣтити... що пôзнаютъ всѣ одну правду — и завтра вже може бути такъ, що весь свѣтъ единого Бога лишь буде знати и ему покланятися... ясна рѣчь.

СЕЛ. II: Ая... Або може и такъ бути, що спаде на всѣхъ безбожникôвъ яка зараза, и въ однôмъ дни забере ихъ зъ сеи землѣ — а лишатся лишь самі праведніи...

ИЛЬКО: Га... кто тамъ знае, уважаете, все може бути, може и теперь наступитъ конецъ... лишь тымъ однимъ потѣшаймося, що то вже неразъ люди пророкували конецъ

свѣта—а свѣтъ, уважаете, по нынѣшній день стоитъ...

СЕЛ. I: Кто тамъ може знати... коли буде конецъ свѣта... Тогда буде, якъ Богъ розкаже...

СЕЛ. II: Розумѣеся що такъ. Господь Богъ лишь все знае...

ИЛЬКО: Дивѣтъ но! Оксана съ Михайломъ идутъ ôтъ священника.

СЕЛ. I: Молодята. Побираются, ходили до протоколу... Въ слѣдуючу недѣлю весѣлье...

ИЛЬКО: Якъ то... а коли будутъ заповѣди?.

СЕЛ. II: Ну сего тыжня маемъ два дни святъ—отже пôдутъ двѣ оповѣди—а въ недѣлю—трета и слюбъ.

ИЛЬКО: А такъ — такъ... Но дивѣтъ люди. Отъ дôбралися... ôнъ якійсь калѣка, она стара... и по що имъ побиратися.

СЕЛ. I: Но... Михайло прецѣнь парубокъ... хоче оженитись... а понеже жадна дѣвчина его не хоче, то бере собѣ стару бабу...

СЕЛ. II: Ôнъ мудрый чоловѣкъ... бо она довго не пожіе... а поле, яке мае лишится на него... бо ôнъ, здаеся, лишь для того поля женится съ нею...

СЕЛ. III: Нашого Гната шкода,.. они оба не будутъ жити въ однôй хатѣ, побьются...

ИЛЬКО: Ясна рѣчь... А Михайло, маете знати, соперничавъ колись съ Гнатомъ о Калину—та, ясна рѣчь, що се не выйшло ему съ головы. Тамъ то комедіи будутъ въ тôй хатѣ.

СЕЛ. II: Та що буде? Чи въ однôй то хатѣ сварятся и бьются люди... Ось мôй зять сидитъ ще въ арестѣ за побитье моеи бабы... Я самъ подавъ его до суду, щожъ робити съ негôднымъ чоловѣкомъ...

СЕЛ. I: Михайло завертае до насъ... Добре що иде. Може ôтдасть гроши, виненъ менѣ ще ôтъ тогорôчныхъ великодныхъ святъ...

ИЛЬКО: Пожди! Будешь числивъ сѣ гроши якъ ракъ свисне. (*Входитъ Михайло*).

МИХАЙЛО: Здоровѝ були, панове громадо!

ИЛЬКО: Спасибô. Бачу, ты дуже веселый сегодня...

СЕЛ. II: Бо женится...

МИХАЙЛО: Та правда... женюся...

СЕЛ. III: Та щожъ тамъ ваша молодиця?

МИХАЙЛО: Но не смѣйтеся такъ дуже... бо она все ще не така стара якъ ваша Олена.

СЕЛ. III: Та чи я кажу що она стара? Она прецѣнь молодиця...

ИЛЬКО: Она черезъ цѣле житье молодицею буде, бо мае такѝ зѣля, що якъ ихъ выпье то николи не постарѣесь...

СЕЛ. III: А може и умирати николи не буде...

МИХАЙЛО: Жартуйте здоровѝ... Умирати прецѣнь муситъ... (*замѣтивши своего вѣрителя, забираесь до ôтходу*). Чи нема Гната?

ИЛЬКО: А що тобѣ зъ него?..

МИХАЙЛО: Егомость казали ему прійти до себе...

СЕЛ. I: Ôнъ ту прійде сейчасъ, що тôлько его не видно, зажди хвилину...

МИХАЙЛО (*змѣшаный, оглядаючись на вѣрителя*): Я... я сейчасъ прійду, бо тамъ... ще дѣло есть до егомостя, казали лишь подивитися за Гнатомъ, я сейчасъ верну. (*Иде.*)

ИЛЬКО: Чого ôнъ такъ утѣкае?

СЕЛ. I: Та гроши менѣ виненъ... Ôнъ всегда такъ передôмною утѣкае...

СЕЛ. II: А на що то ему Гната?

ИЛЬКО: Може егомость казали погодитися имъ обомъ...

СЕЛ. II: А може слюбу не хотятъ дати тымъ старымъ молодятамъ; а впрочѣмъ будемъ чути. Гната що тôлько не видно.

СЕЛ. I: А теперь скажѣтъ лучше, що тамъ бôльше въ свѣтѣ нового?

ИЛЬКО: Не одна новина есть... Ось слухайте: (*Читае.*) До Вѣдня до одного шпиталю прійшовъ сими днями цыганъ и просився на нôчь, заявляючи, що другого дня рано умре. Приняли того цыгана на нôчь

однакъ зъ его ворожбы высмѣялися, бо ктожъ може знати, коли чоловѣкъ умирати буде. Цыганъ же всегда плѣвъ свое, що на другій день раненько буде вже на тамтôмъ свѣтѣ, а кромѣ того додавъ ще до сеи ворожбы оттаку, що зимою сего року будутъ сильнѝ морозы, а на слѣдуючу весну польеся богато крови, а потомъ умре одинъ панующій на свѣтѣ. На другій день раненько цыганъ на правду умеръ. То застановило дуже всѣхъ, що чули его ворожбу; и теперь стали всѣ бôльше роздумувати надъ прочими его ворожбами... Поживемъ—то увидимъ,чи сей цыганъ пророкомъ бувъ, чи нѣ?

СЕЛ. I: Адѣтъ, чи чули вы? Весною польеся кровь... Певно вôйна буде...

СЕЛ. II: А въ зимѣ морозы маютъ бути...

СЕЛ. III: Та вже бôльшихъ не треба, якъ були сеи зимы.

ИЛЬКО: Все то пусте, уважаете, бо если сповнится ворожба цыгана то не буде кôнця свѣта—бо прецѣнь сего року конецъ свѣта мае бути, а найблизша весна то уже до слѣдуючого року належитъ.

СЕЛ. I: Ая, то обѣ ворожбы пустѝ... Отъ не маютъ паны що писати, та пишутъ дурницѣ...

ИЛЬКО: Та они пишутъ то, що чуютъ отъ другихъ людей... но они, тѝ що выдаютъ газеты, то все таки суть мудрѝ люди...

СЕЛ. I: Ая, ая... Отсѝ, що ту недавно у насъ були, якъ мы читальню отвирали, также зъ тыхъ, що то газеты пишутъ и книжки...

ИЛЬКО: Но такъ.

СЕЛ. I: Отже они мусятъ бути страхъ мудрѝ... Вы може видѣли якъ они ту писали... Я стоявъ близко стола, то видѣвъ якъ они дробнесенько писали якъ макъ. То треба на то головы не абы якои. (*Вбѣгае Гринько*).

ГРИНЬКО: Слава Богу!

ВСѢ: На вѣки слава!

ИЛЬКО: И щожъ нового Гриньку?

ГРИНЬКО: Що нового? Бѣда!

ВСѢ: Яка?

ГРИНЬКО: Ось мои газдыня Оксана, хочуть собѣ весѣлье справляти... съ тымъ Михайломъ,—а Гнатъ каже, що ôнъ за нищо въ свѣтѣ не пуститъ того чоловѣка до хаты; отже егомость сказали Оксанѣ, що такъ довго не дадуть слюбу, доки Михайло не перепроситъ Гната. А Оксана страхъ бѣсится на сына за се, що ôнъ Михайла не хоче до хаты припустити. И теперь ось що тôлько вернула отъ егомостя, застала Гната самого въ хатѣ, взяла за сокиру и каже: Смерть тобѣ зроблю, ты проклятый сыну, если заразъ менѣ съ Михайломъ не погодишься... Я утѣкъ, бо боявся щобъ при тôмъ и менѣ що не обôрвалось...

ИЛЬКО: Та треба бы тамъ пôйти якось ихъ погодити...

ГОЛОСЫ: Бѣдный Гнатъ. Та ходѣмъ, ходѣмъ! (*Однû селяне отходятъ въ село, другû идутъ въ читальню. По хвили входитъ Михайло.*)

МИХАЙЛО: Я сегодня мушу доѣхати тому ковалеви... А то клята душа... Ôнъ иде до попа и жалуесь на матѣръ и на мене... и каже, що мене до хаты не пуститъ, бо то его хата!!! Пожди! Никто тобѣ не доѣхавъ кôнця, ажь я доѣду. Я вже добре Оксанѣ наговорю, що она мае робити. Кобы лишь слюбъ взяти и дôстати отъ Оксаны чорне на бѣлôмъ, що маетокъ мôй. А потôмъ... Пожди! Розмовимось! (*Куртина паде.*)

Конецъ IV акту.

АКТЪ V.

Сцена якъ съ початку IV акту.

ОКСАНА: (*Дивится въ зеркало.*) Я справдѣ не знала, що зъ мене ще досыть молода жѣнка... Ну досыть молода... Я ще й другого мужа пережію... ая, чому бы не пережила. (*Задумуеся.*) Лишь не знаю, чи записати на него ниву чи нѣ? Хотѣвъ, щобъ конче передъ слюбомъ зробити записъ... Но и вôдтяглося до сегодня, а ту вже тыждень по слюбѣ... Люди перестерѣгають, щобъ не записовати, бо Михайло лихій чоловѣкъ, пропье—и я лишусь съ ничимъ... И се правда... Кобъ лишь я вôддала ему въ руки цѣле газдôвство, та тогда вже я пропала. Хиба по жебрахъ иди... А ôнъ лишь выглядае сеи хвилѣ, коли возьме въ руки господарство... Но не дочекае того, бо я виджу що се лихій чоловѣкъ... небезпечный... Се не Гнатъ! Ôнъ вже вчера поставився до мене, гейбы ôнъ ту бувъ газдою — а я его слугою. О не дамъ взятися пôдъ ноги. Буду зволѣкати съ записомъ, якъ можно найдовше и не пущу зъ рукъ ничого. О не пущу. Се его голосъ чути — треба му вступитись зъ очей... (*Входятъ Михайло и Панько.*)

ПАНЬКО: Ты чоловѣче хотѣвъ колись гроши копати; правда не выкопавъ, однако тутъ ты найшовъ гроши, ба то бôльше якъ грошѝ, бо тутъ ты маешь все готове... хату, поле и жѣнку.

МИХАЙЛО: Та оно такъ, бачите Оксана, ще не записала свого поля на мене, но днесь завтра ѣдемъ до мѣста та вже уладится все якъ слѣдъ. А вôдтакъ, чортъ бери Оксану. Якъ я стану тутъ газдою, то

и Гнатъ пôде въ кутъ. Я собѣ дамъ раду съ нимъ, но а мою стару чей дѣдько скоро вôзьме.

ПАНЬКО: Ага... знаю до чого ты прямуешь... А най тебе чортъ возьме, якій ты штудерный... Опôсля ты оженишься съ першою красавицею въ селѣ, бо будешь газдою на грунтѣ.

МИХАЙЛО: Но такъ, могу, чому нѣ... (*Калина входитъ.*)

ПАНЬКО: Аа! Иде наша газдыня. Здорова була Калино?

КАЛИНА: Спасибôгъ, здорова. Якъ тамъ ваше здоровье.

ПАНЬКО: Отъ, слава Богу, якъ, то на тôльки лѣта, що я маю, то ще не зле зô мною.

КАЛИНА: Ну та слава Богу, бо якъ есть здоровье то и бѣда чоловѣкови мила, —а нема здоровья то и гаразду не хочеся...

МИХАЙЛО: Кудажъ ты Калино ходила?

КАЛИНА: Снѣданье носила Гнатови.

ПАНЬКО: А дежь ôнъ?

КАЛИНА: Сѣно коситъ за потокомъ.

МИХАЙЛО: Щось ты дуже дбаешь за того Гната, а дома...

КАЛИНА: Що дома?

МИХАЙЛО: Но тутъ бы также щось треба зробити, зварити ѣсти.

КАЛИНА: Ѣсти зварити — та у васъ есть жѣнка, а що до роботы — то вы менѣ въ моей хатѣ не будете розказовали, я сама знаю, що маю робити.

ПАНЬКО (*до Михайла*): Овъ... якъ оса..

МИХАЙЛО: Мовчи! Ты знаешь, я тобѣ... нибы батько... мужъ твоеи свекрухи... Якъ довго менѣ и жѣнцѣ житья, такъ довго я ту газда.

КАЛИНА: Неправда. Хата есть спадщиною мого мужа, а мае ту право помѣщатися до якогось часу лишь Оксана. А вы, якимъ чиномъ маете право до моеи власнои хаты? Таже вы не маете права навѣть до маетку своеи жѣнки, бо она вамъ ничо не записала.

МИХАЙЛО: Тобѣ зась до того. Не маю я того права днесь то здобуду собѣ его завтра, но тогда горе вамъ!

КАЛИНА: Та я вже васъ дуже не боюся, нѣ, глядѣтъ, щобы вамъ не було горе! (*Выходитъ.*)

МИХАЙЛО: Не боишься ну, ну! (*До себе.*) А то гадина. Пожди ще и ты почуешь на собѣ мою руку!

ПАНЬКО: Ха, ха, якъ оса тне, жалитъ. Алежь бо то, уважаешь чоловѣче, молодиця, не жаль отъ неи и прикре слово почути.

МИХАЙЛО: Я, бачите, забуваю языка въ ротѣ, якъ съ нею говорю. Ябъ другôй отразу пысокъ замкнувъ — а ѣй боюся, бо она бачите... чогось все менѣ мила. И ненавиджу ю и люблю...

ПАНЬКО: Ага! Ой ты драбуга великій... Знаю я знаю, що колись ты до неи залицявся...

МИХАЙЛО: Но, щожъ робити!

ПАНЬКО: Ну та ты и теперь не зле оженився... Оксана правда, стара, бо стара, но есть кусникъ нивки, ты газда, на своемъ смѣтью. Не дай Боже смерти на Оксану, та будешь мавъ до чого загнатись, бо тутъ Гнатъ не дасть сидѣти.

МИХАЙЛО: Та оно такъ. (*До себе:*) Вѣчно сей Гнатъ!

ПАНЬКО: Но, уважаешь чоловѣче, рада въ раду, але я забувъ вже, що я до тебе за интересомъ. Но якъ же буде съ тымъ телятkомъ?

МИХАИЛО: Тихо, бо може Оксана...

ПАНЬКО: А щожъ то, таже ты газда, що еи то и твое.

МИХАЙЛО: Но такъ, видите, але я не хочу, щобы она видѣла все и знала, що я роблю... се моя рѣчь...

ПАНЬКО (*Тихо*): Но що же ты хочешь. за телятко, кажи такъ на правду. (*Входитъ Оксана.*)

ОКСАНА: Но щожь... вы сповѣдаетесь одинъ передъ другимъ, що такъ шепотомъ говорите?

МИХАЙЛО: Се наше хлопске дѣло.. бабамъ до насъ не мѣшатися...

ОКСАНА: Бабамъ не мѣшатися. Овъ! А то ôтъ коли ты ставъ такій мудрый, га? Ôтъ коли?

МИХАЙЛО: Слухай, Оксано. Я не хочу начинати съ тобою сварки.. иди собѣ съ ôтки прійшла.

ОКСАНА: Я... пôти собѣ съ ôтки прійшла. Таже ту мое смѣтье ты волоцюго! Ты зайдо! Ты...

МИХАЙЛО: Оксано, схаменися, бо лиха година...

ПАНЬКО: Люди, бôйтеся Бога, не робѣтъ много амбарасу и сварки, по що се, отъ треба якось годитися, по людски.. жити, якъ мужъ и жена.

ОКСАНА: Мовчи старый! Не втыкай носа до чужого проса. Я знаю що говорю, я чула все. Сей зайда хоче мене ôтразу пôдъ ноги взяти... Радуесь, що якъ я запишу на него поле, то ôнъ вже потôмъ позбудеся и мене и другихъ ворогôвъ — и буде панувати на моей працѣ. Може бы ще хотѣвъ оженитися вдруге съ якою молодицею, га? Недочеканье твое! Не маешь ніякого права до мого маетку— не вôльно тобѣ навѣтъ думати про то, щобъ коли мôй маетокъ бувъ твоимъ.

МИХАЙЛО: Чи ты сказилась, бабо?

ОКСАНА: Я сказилась? Ты сказився... Ты злодѣю!

ПАНЬКО: Бôйтеся Бога люди, та дайте но спокôй.

МИХАЙЛО: Пустѣтъ но Паньку, не мѣшайте, бо я не выдержу. А де твое слово? Ты вѣдьмо! Таже я женився для того, щобъ ты записала все на мене, на се маю свѣдкôвъ. И ты мусишь сейчасъ записати, сейчасъ беру фѣру, запрягаю коня— и ѣдешь до мѣста.

ОКСАНА: Та ѣдь собѣ, а я не поѣду. Чи менѣ треба, щобъ мене якійсь зайда поневѣрявъ на старî лѣта...

МИХАЙЛО: Не поѣдешь? Ты вѣдьмо,

ты! „Не поѣду“! Мусишь ѣхати, беру якъ собаку на вôзъ, привяжу мотузомъ, кличу свѣдкôвъ и ѣдемъ до мѣста.

ОКСАНА: Ѣдь же собѣ злодѣю, ѣдь до сто чортôвъ, бôльше най не виджу тебе. Мною ты рядити не будешь. (*Выходитъ*)

МИХАЙЛО: А то вѣдьма! Пожди! Ты чарôвнице! Но, но дивѣтъ, якъ она до мене поставилась.

ПАНЬКО: Алежъ то баба! Я самъ боявся, щобъ не обôрвати що...

МИХАЙЛО: Але по що вы мѣшалися? Чому вы мене не пустили до неи, ябъ ѣй ôтразу пысокъ замкнувъ.

ПАНЬКО: Чуешь—съ бабою никто на свѣтѣ не дôйшовъ до кôнця и ты не дôйдешь... Моя така сама, но я мовчу, утѣкаю передъ нею.

МИХАЙЛО: Та мовчѣтъ собѣ, а я не буду, я дôйду съ нею до кôнця, побачите!

ПАНЬКО: Но кажи, що хочешь за телятко?

МИХАЙЛО: О бачите, продаю, покажу ѣй, що я газда... що я не боюсь бабы, продаю! Що вы даете за него?

ПАНЬКО: Та що ты хочешь?

МИХАЙЛО: То дво тыждневе теля и добре пôдгодоване. Дайте вôсѣмъ левôвъ, або, якъ то кажутъ на новî гроши, шѣснайцять коронъ.

ПАНЬКО: Я вже чувъ о тôмъ, но може ты бы що спустивъ, чуешь. Та що то за теля, якъ рукавиця... И за се шѣснайцять коронъ? Берѣтъ такъ, якъ вже даю и конецъ.

МИХАЙЛО: Но кôлько?

ПАНЬКО: Ну якъ кажу, десять коронъ бôльше ни гелера. Се мое послѣдне слово.

МИХАЙЛО: Слухайте, я вамъ такъ, скажу; дасте 15 коронъ?

ПАНЬКО: Десять.

МИХАЙЛО: А штирнайцять?

ПАНЬКО: Десять.

МИХАЙЛО. А тринайцять коронъ и почесно—дасте?

ПАНЬКО: Нѣ, не дамъ. Десять коронъ мое послѣдне слово.

МИХАЙЛО: Но то не дôйдемъ до кôнця.

ПАНЬКО: Видно, що жѣнки боишься, ха, ха, ха!

МИХАЙЛО: Я жѣнки боюся? Я?

ПАНЬКО: Та видно, єсли не хочешь продати...

МИХАЙЛО: Чуете. Кладѣтъ 12 коронъ и литру горѣвки — и берѣтъ теля, та най вамъ здорове годуесь...

ПАНЬКО: Овъ якій же ты упертый, кажу тобѣ, що оно бôльше не варта, якъ десять коронъ.

МИХАЙЛО: Не варта? Но то не купите!

ПАНЬКО: Но то не куплю. А впрочѣмъ ще такъ скажу. Ты хочешь дванайцять, я даю десять — розорвѣмъ ще тû двѣ короны на половину и я дамъ за телятко одинайцять коронъ, пôвшеста срѣбла, а ты заплатишь ще почестунокъ.

МИХАЙЛО: Мало, страхъ мало!

ПАНЬКО: Но чуешь Михайле, Господь найвысшій най тобѣ решту додасть!

МИХАЙЛО: Най буде, дай Боже, (*подае руку*) най годуесь здорове, щобъ вы догодувались зъ него коровы, а молочна буде, така якъ мати... Лишь почестунокъ вы платите.

ПАНЬКО: О нѣ, Михайле, ты платишь.

МИХАЙЛО: Николи въ свѣтѣ, такъ дешево продавъ.

ПАНЬКО: Но то на спôлку.

МИХАЙЛО: Агій на васъ. А то скупарь зъ васъ. Най вже буде.

ПАНЬКО: Отже маешь ту пятку, а ту корону. А теперь маешь яку флящину?

МИХАЙЛО: Та у мене не буде, бо та вѣдьма десь мусѣла позамыкати всѣ шафы. Но може де найду. (*Выходитъ.*)

ПАНЬКО: Довѣвъ до кôнця. Пôвшеста риньского и почастунокъ. Та нибы не дорого, бо телятко таке собѣ... грубеньке, здорове; а стайня отворена, иду ще разъ подивитись на него. (*Выходитъ.*)

МИХАЙЛО: Нема нигде фляшки... Овъ, а дежь Панько? Ага, дивится на своŷй товаръ; добре купивъ. Но най тамъ, менѣ все одно, кобы лишь тоŷй вѣдьмѣ показати, що я ту газда... Бо-жъ то она берессь до чоловѣка. Пожди, я тобѣ покажу... Що до Гната, я маю ще часъ, напередъ съ тобою упораюся. Лишь то бѣда, що отъ мене теперь ôтступае всяка отвага, що я теперь забуваю языка въ ротѣ... Чому се? Чижъ бы Оксана мала бути справдѣ чарôвницею и зчарувала мене? Бо я чую, що я не той ставъ... о не той! (*Прохожуесь.*) Я прiйшовъ боротись съ отсимъ моимъ отвѣчнымъ ворогомъ, соперникомъ Гнатомъ, а я мушу боротись съ Оксаною, котра такъ, якъ и я ненавидитъ Гната... Чомужъ то я передъ слюбомъ не залагодивъ съ Оксаною записy? Отъ клопôтъ. (*Задумуесь.*)

ПАНЬКО (*входячи въ хату*): Та дежь фляшка?

МИХАЙЛО: Фляшка? Ага! Та нема, видите, нема.

ПАНЬКО: Знаешь що, ходи поможи менѣ загнати теля до моеи хаты, а потôмъ пôдемъ до Іойны и тамъ выпьемъ могоричъ.

МИХАиЛО: Та добре, лишь, чи нема де Оксаны?

ПАНЬКО: Що, боишься? Пôшла съ плахтою по траву.

МИХАиЛО: Нѣ, не боюся лишь—отъ буде робила шумъ-крикъ, а на що намъ того? Ходѣмъ.

ПАНЬКО: Та оно правда. (*Выходятъ.*)

ГНАТЪ: Ось пôшовъ мôй газда. Справдѣ смѣшно чоловѣкови и сумно. Въ своѣй хатѣ я слуга. Люди смѣются зъ мене, кажутъ, що я не повиненъ такъ пôддаватись першому лѣпшому зайдѣ. И оно правда, я навѣтъ не повиненъ его до хаты припустити. Хотѣвъ женитися, най бере жѣнку до своеи хаты... а сли ôнъ своеи хаты не мае, най покладе собѣ нову. Но годѣ. Треба до якогось часу терпѣти. Не треба зражувати матери, бо все то мати, но а кромѣ того, хоть я у неи въ неласцѣ, то все-таки свою часть она на мене записати му-

ситъ. Удержую тôльки лѣта, и оброблюю сей кусникъ землѣ отъ дитинства, тожъ, Богомъ а правдою, ôнъ менѣ належится... Послѣдними днями здавалось, що земля та перейде въ руки мого ворога... Но якось люди уговорили матѣрь, щобъ не записовала на Михайла, бо въ самôй рѣчи ôнъ бы прогулявъ и противъ то поле за якû двѣ недѣли. Но якъ и самъ виджу, межи мамою а Михайломъ щось неясно. И може Михайло попращатись съ своимъ панованьемъ, я знаю матѣрь добре. (*Входитъ Калина.*)

КАЛИНА: Ты вже дома?

ГНАТЪ: Та вже скосивъ сѣно та вернувъ. Кобы погода то коло понедѣлка можно привезти, а днесь бы треба поѣхати по тото на загумѣнкахъ, вже добре высохло.

КАЛИНА: Се най собѣ мати привозитъ—то еи. Я не знаю по яку мару мы працюемъ на ню. Вже досыть того. Най ѣде Михайло.

ГНАТЪ: Слухай Калино! Якъ есть часъ, та чому не маемъ имъ помочи... Михайло зъ того не дôстане и кусника, не бôйся. То таке уже якъ бы наше.

КАЛИНА: Чому Михайло не дôстане? То ôнъ оженився лишь за для того поля, яке мати мае.

ГНАТЪ: Такъ, однако — сегодня мати посварилася съ Михайломъ и божилась, на чôмъ свѣтъ стоитъ, що нивы ему не запише.

КАЛИНА: Ктожъ тобѣ то казавъ?

ГНАТЪ: Та Гринько; чувъ цѣлу сварку..

КАЛИНА: Та я знала, що межи ними не буде згоды...

ГНАТЪ: Не буде—нѣ!..

КАЛИНА: Ано треба бы курамъ ѣсти дати, бо лѣзутъ въ хату, а о нихъ никто не хоче памятати. (*Выходитъ.*)

ГНАТЪ (*обтирае пôтъ зъ чола*): Охъ, ажь вода льеся зъ чоловѣка. А ту ще роботы по уха... Но закимъ дадутъ полуденокъ треба бы до чого взятися... (*Выходитъ также. Гринько входитъ.*)

ГРИНЬКО: Агій на васъ, якъ горячо... И кажутъ ще такъ тяжко працювати; въ

лѣтѣ то повиннѝ люди лишь въ тѣни деревъ спати и спочивати... Охъ! Кобы хоть де водицѣ найти. (*Черпае горнятемъ изъ коновки и пье.*)

ГНАТЪ (*вноситъ грабли*): Ты дома? Добре що прійшовъ. Ось де грабли, кôлька зубôвъ недостае..

ГРИНЬКО: Та виджу, що безъ зубôвъ.

ГНАТЪ: Ту маешь кôлки, застружешь и вставишь де треба, бо днесь идемъ до сѣна...

ГРИНЬКО: Ой - ой - ой! Та менѣ вже ѣсти хочесь.

ГНАТЪ: Ще никто не полудновавъ, я самъ голоденъ, а иду до роботы. (*Выходитъ.*)

ГРИНЬКО: Отъ жити не даютъ чоловѣкови. Га, треба направити. (*Бере ножикъ, струже кôлки и вставляе до грабель.*) Ага я вмѣю нову пѣсню. (*Спѣвае въ часъ роботы.*)

У лѣсочку зацвила —
Калина въ красный цвѣтъ,
Дѣвчина мя лишила,
Ахъ гôрькій той мôй свѣтъ.
(*Входитъ Михайло пьяный.*)

МИХАЙЛО: Овъ... ты дуже веселый.

ГРИНЬКО: Та що робити... отъ голоденъ чоловѣкъ—та спѣвае...

МИХАЙЛО: Щожъ, ще не полудновали? Га?

ГРИНЬКО: Та нѣ.

МИХАЙЛО: Нѣ ще. Добре, я и такъ полуднувати не буду. Я маю досыть; продавъ теля... взявъ гроши... бо я газда...

ГРИНЬКО: Котре теля вы продали?

МИХАЙЛО: Но се моя рѣчь котре; що тобѣ до того? Ты маешь свою роботу. Я продавъ, бо я газда — и менѣ вôльно продати. Я ся никого не бою... Отъ взявъ и продавъ и що менѣ кто зробитъ?

ГРИНЬКО: Ага, та вже знаю, бо въ насъ теля лишь одно було.

МИХАЙЛО: Но щожь хочешь? Отже я взявъ, тай продавъ, бо менѣ вôльно продати, бо я газда. Розумѣешь?

ГРИНЬКО: Та вже розумѣю.
МИХАЙЛО: А ты що?
ГРИНЬКО: Я... ничо...
МИХАЙЛО: Наймитъ, пастухъ, а я газда!..
ГРИНЬКО: И я колясь газдою буду, оженюся...
МИХАЙЛО: Оженишься? Га.. женися, будешь видѣвъ, що то за смакъ мати жѣнку... (*Вбѣгае Оксана.*)
ОКСАНА: А неробы! Въ хатѣ сидите, а теля десь выйшло зô стайнѣ и може въ чужôмъ збôжу?
ГРИНЬКО и МИХАЙЛО: Яке теля?
ОКСАНА: Яке теля.. не знаешь одинъ съ другимъ. (*Гонитъ Гринька зъ хаты.*) Иди сейчасъ глядати, ты неробо! Гони, бо...
ГРИНЬКО: Та говъ, бо теля якесь газда кажутъ, що продали.
МИХАЙЛО: Такъ, теля я продавъ.
ОКСАНА: Щоо?
МИХАЙЛО: То — що я теля ôтъ чорнои коровы продавъ.
ОКСАНА: Та ктожъ тобѣ казавъ, ты антихристе!
МИХАЙЛО: Кто казавъ? Я самъ собѣ казавъ...
ОКСАНА: Та ты... якъ смѣвъ? Та чи здурѣвъ? Ты злодѣю, зайдо! Та де гроши?
МИХАЙЛО: Въ кишени...
ОКСАНА: И ты собѣ зайдо кепкуешь зъ мене, ты злодѣю!
МИХАЙЛО: Я мавъ право продати, бо я ту газда! Я тобѣ и корову выжену — и ниву продамъ, бо то все мое.
ОКСАНА: Ты гадюко! (*Выдирае отъ Гринька грабли.*) Та борше тя зъ ôтси дѣдько пôрве, якъ ты мою працю будешь марнувати...
МИХАЙЛО: Ты до мене? Бити хочешь? А ты вѣдьмо!
(*Выдирае грабли и кидае за нею Оксана бере за полѣно зъ пôдъ печи; Михайло за сокиру и кидаесь на жѣнку, котраховаєсь въ другу комнату. Михайло пôбѣгъ за нею. Чути лишь*

стукъ упавшои сокиры и зойкъ Оксаны, котра залита кровію, повалюесь на землю, такъ що двери зъ другои комнаты отвираются. Михайло вертае засапаный, демонично страшный.)

МИХАЙЛО: Ось, вже конецъ тобѣ буде. (*До Гринька.*) А ты чого стоишь?

ГРИНЬКО (*въ смертнômъ перекляку*): Газдо... я... ничо, ничо... я... вы газда... вамъ вôльно було продати... ая, бо вы газда... вамъ вôльно...

МИХАЙЛО: Такъ есть, я газда, менѣ баба не мае ничо до розказу.

ГРИНЬКО: Ая, ая, не мае...

МИХАЙЛО: Такъ, а ты мовчати маешь про все... а нѣ то смерть тобѣ!

ГРИНЬКО: Газдо, я мовчу вже... на вѣки буду мовчати... я мовчу...

МИХАЙЛО: Я газда, менѣ вôльно, каждому смерть. (*Споглядаючи на Оксану.*) Маешь, знай кто я! (*За сценою голосы.*) Кто тамъ? Чуешь Гриньку — кажи, що ты не знаешь, що сталося... (*Уходитъ.*)

Входятъ Калина и Гнатъ.

КАЛИНА: Що ту за крики? (*Спострѣгае Оксану на земли.*) Іисусе Христе! Кровь! Оксана безъ житья.. Що се?

ГРИНЬКО: Я... я... мовчу, бо смерть.

ГНАТЪ: Мати! (*Кидаеся до неи.*)

ОКСАНА: Ратуйте... люди... ратуйте!

ГНАТЪ: Воды! Мамо! Що съ вами? Та за щожъ такои страшнои судьбы вы дочекались на вашî старî лѣта? (*Зливае водою, Оксана порушаесь.*)

ГНАТЪ: Щожь то сталося? .

КАЛИНА: Богъ святый знае. Сей лишь въ хатѣ бувъ, якъ я прійшла.

ГРИНЬКО: Я... не знаю, боюсь...

ГНАТЪ: Говори що сталось, не бôйся.

ГРИНЬКО: Газда казавъ, що имъ вôльно, бо они газда... и продали телятко... и газдыня сварили за се, а газда сокирою кинули за ними, а потôмъ втѣкли, а менѣ казали мовчати... (*Калина змывае кровь зъ раненои и подноситъ ю.*)

ОКСАНА: Ой, якъ тяжко... воды!

ГНАТЪ: Ничо вамъ не буде, мамо,

рана не велика, кровь змыеся...

КАЛИНА: Они ще притомнѝ. Бѣжи Гриньку до тата, скажи най пôшлютъ по писаря и свѣдкôвъ; мати муситъ прецѣнь завѣщанье зробити.

ГНАТЪ: Се потôмъ—напередъ до лѣкаря треба ѣхати.

КАЛИНА (*перебивае*): Все зробится. (*До Гринька*): Иди до тата!

ГРИНЬКО: Та я боюся. Ôнъ газда тамъ, десь чатуе на мене...

КАЛИНА: Та иди! (*Выпыхае его за двери.*) Скажи най приходятъ, а зрештою и я пôду за нимъ! (*Выбѣгаютъ. Гнатъ змывае ранену голову матери.*)

Куртина паде.

II. Ôтслона.

(*Сцена та сама. Рѣчь дѣеся на другій день. Въ хатѣ лежитъ на постели Оксана, коло неи Ксенья, Юрко, Настья, Гнатъ, Калина, Илько.*)

ИЛЬКО: Отъ до чого то довѣвъ сей Михайло.

ЮРКО: И пропавъ десь безъ вѣсти.

ГНАТЪ: Мамо! Хоть теперь промовте ласкаво до мене, дайте сынови послѣдне свое благословенье.

ОКСАНА: То на що тобѣ...

НАСТЬЯ: Та якажь ваша воля послѣдна?

ОКСАНА: Воля? Та якажъ воля? Гнатъ мае свою хату, свою ниву — та на що ему. Все, що маю, най забере сестра Ксенья.

ГНАТЪ: Якъ то, мамо?

КАЛИНА: Ксенья? Та она вывѣнована, она жіе на другôмъ селѣ, она на васъ не працювала.

ОКСАНА: Она моя сестра, я ѣй давно обѣцяла...

КАЛИНА (*до себе*): Отъ лихо. Вчера розбивалась я за писаремъ, не було его, а нынѣ тоту Ксенью наднесло и все пропало. (*До Гната.*) Не казала я тобѣ, за що ты на ню робивъ, га?

КСЕНЬЯ: Такъ сестрице, ты менѣ давно прирекла, та спасибо тобѣ, що не забуваешь на слово.

ОКСАНА: Все твое... Бо ты Гнате мене не шанувавъ, ты выродився...

КАЛИНА: Ôнъ выродився.

ГНАТЪ: Мамо—я выродився, я, котрый зносивъ весь вѣкъ всяке горе и журбы для васъ и черезъ васъ...

НАСТЬЯ: И маете вы Бога зъ серцю, не видите вы тои кривды, яку дѣлаете рôдному сынови, котрый васъ любивъ и шанувавъ?

КАЛИНА: Котрый працювавъ на васъ довгî лѣта.

(Оксана мовчитъ.)

ГНАТЪ: Мамо! Вы мене страшно кривдите, Вамъ Богъ не проститъ грѣха сего... Я шанувавъ и любивъ васъ все, якъ матѣрь, хоть вы, якъ видко, тои любви не були гôднî. Но, я сповнивъ свôй сынôвскій обовязокъ. Вы вже здавайте рахунокъ передъ Богомъ. *(Закрывае очи руками.)*

КСЕНЬЯ: Гнате, та вжежъ они знаютъ, що робятъ, годѣ ихъ теперь винувати.

НАСТЬЯ: Отъ мовчалабысь ты гадино. Выдерлась обманомъ ниву старôй, а теперь гоноруешься.

КСЕНЬЯ: А ктожь мавъ выдерти, якъ не я? Може ваша Калина, га?

КАЛИНА: А щожь то я? Та менѣ се належится скорше якъ вамъ...

КСЕНЬЯ: Таакъ? А то зъ якои раціи?

КАЛИНА: Зъ такои, що я на тôй нивѣ робила, мы съ Гнатомъ ю собѣ своимъ потомъ окупили.

ГНАТЪ: Та вже пропало, мама вже не жіютъ. *(Всѣ до Оксаны: Она вже мертва.)*

КСЕНЬЯ *(заводитъ)*: О... го-гой, моя сестронько... солоденька... Та вже я тебе не буду оглядати, та вже твого голосочку не почую... *(Гнатъ паде на колѣна при постели закрывши лице руками. Всѣ клякаютъ и молятся.)*

НАСТЬЯ *(до Ксеньи)*: Ано, идижъ за людьми, щобъ тѣло нарядили...

КСЕНЬЯ: Та я за людьми пôйду, однакъ то не цѣлкомъ моя робота, если дома, есть сынъ, невѣстка. Я ту чужа...

НАСТЬЯ: Таже цѣлый похоронъ до тебе належитъ, ты забираешь маетокъ — та и похоронити повинна.

КСЕНЬЯ: Я? Того я въ завѣщанью не маю. Хоронити маютъ тû, у котрыхъ небôжка жила.

КАЛИНА: Та якъ? Та маете вы Бога въ серцю? Та берете маетокъ то и вашимъ обовязкомъ есть похоронити тѣло...

ЮРКО: Ая... такъ всюда есть...

НАСТЬЯ: Та они годували небôжку, ниву обрабляли и то за дурно... и теперь маютъ ще платити за похоронъ,—та зъ ôтки, зъ чого? Чи ты зъ ума зôйшла?

КСЕНЬЯ: То не мусите хоронити съ парадою, дайте ксьондзови корону-двѣ, най покропитъ тѣло и конецъ. Таже я готôвки не взяла, а своихъ не маю.

ЮРКО: Таакъ? Таже небôжка була якась газдыня, треба похоронити по-людски

КСЕНЬЯ: Та хоронѣтъ — я не маю зъ ôтки.

КАЛИНА: Добре мы поховаемъ, но всѣ рѣчи небôжки и корова зôстаютъ у насъ.

КСЕНЬЯ: Овъ! А се зъ якои раціи, га? Та ось маю свѣдка, що все мое... вамъ зась.

ИЛЬКО: А, що робити, я ничого уже не знаю...

НАСТЬЯ: А мы, если маемъ ховати небôжку, то не дамо ніякои рѣчи зъ хаты, хотьбы ты не знати що робила. Иди позывай.

КСЕНЬЯ: Е, я довго не буду съ вами бавитись. Фѣра моя стоитъ, беру що до мене належитъ и ѣду собѣ, а вы робѣтъ що хочете. (*Ôтсувае скрыню отъ стѣны. Юрко и Настья заступаютъ. Гнатъ все клячитъ съ закрытыми очима.*)

НАСТЬЯ: Не дамо!..

КСЕНЬЯ: Нѣ, то я людей закличу... а завтра, скарь мя Боже, сли не позву васъ всѣхъ передъ судъ. (*Зтягае кожухъ зъ жердки и бѣлье.*)

КАЛИНА (*кидаесь на ню*): Лиши се, ты вѣдьмо, ты... Гнате, чи видишь... Гнате!

ГНАТЪ (*опрокинувшись*): Що се, люди,

при померш҇ôй... таке заводите... Та бôйтесь Бога... тажъ дайте вже небôжцѣ спокôйно спочивати...

КАЛИНА: Небôжки никто не рушае, но та... все на гвалтъ забирае, а хоронити тѣла не хоче, каже намъ платити...

ГНАТЪ: Се еи обовязокъ.

КСЕНЬЯ: Се твôй обовязокъ...

НАСТЬЯ: Добре... но ты жаднои рѣчи зъ хаты не смѣешь рушити...

КСЕНЬЯ: Нѣ? А що менѣ зробите?

(*Зтягае решту шматья зъ жердки — Настья и Калина кидаются до неи. Гнатъ уговорюе ихъ — но Ксенья тымчасомъ съ одежою забираеся, Настья и Калина бѣжутъ за нею.*)

ГНАТЪ: Лишѣтъ но мамо! Лиши Калино... се еи, най бере...

НАСТЬЯ: Ага! лишѣтъ! Ты все такій, а самъ пôдешь съ торбами... Я не дала тобѣ доньки на нужду и поневѣрку... Ты даешь себе обдирати до послѣдной сорочки, а самъ съ моею дитиною по жебрахъ пôдешь...

ГНАТЪ: Нѣ, мамо... Се, що взяла, то не мое... най иде зъ хаты, а я здоровыми руками ще дороблюсь и маетку и добре буде вашôй дитинѣ. Я ѣй кривды не робивъ и не буду...

ИЛЬКО: Поцтива душа зъ того Гната!

ЮРКО: Дивѣтъ — та тота навѣтъ подушку вытягнула зъ пôдъ головы небôжки...

НАСТЬЯ: Нѣ, я таки не выдержу! (*Выбѣгае, а за нею прочій; на дворѣ крикъ, шумъ; вкôнци туркотъ воза и всѣ вертаютъ.*)

ЮРКО: Святъ! Святъ! Ще такого я не видѣвъ и не чувъ. Навѣтъ покôйницѣ не ушановала...

НАСТЬЯ: Теперь же—вы не мѣшайтеся до похорону.

ГНАТЪ: Та не буде тѣло тутъ лежати.

НАСТѢЯ: Иди до вôйта, до суду, скажи що она забирае поле, забрала рѣчи, нехай ховае.

ГНАТЪ: Гмъ, клопоты, публика, ганьба...

ЮРКО: Най ксендзъ покропитъ тѣло и поховати безъ жаднои парады тай конецъ.

ГНАТЪ: Нѣ... люди мои... я задовжусь... а похороню по людски .. Се-жъ моя мати.

НАСТЬЯ: Говори съ нимъ...

ГНАТЪ: Я иду до отца духовного, а вы тутъ закличте людей, положѣтъ тѣло на лавѣ... (*Обтираючи слезы— хоче ити. Въ дверехъ спотыкаесь съ Михайломъ*): Убiйця! За чимъ еще?

МИХАЙЛО: Такъ убiйця, я убiйця, теперь вы мене убiйте. Но хвилинуще... дайте жити... Я скажу все... Вчера я побивъ Оксану, сокирою вцѣливъ въ голову и кровь ю зальяла и я думавъ, що вже конецъ ѣй прiйшовъ—и утѣкъ я зъ хаты, хотѣвъ руку на себе наложити, но чогось лячно було. Въ лѣсѣ я спавъ, мученый чорными гадками... Цѣле житье я провѣвъ въ тяжкихъ грѣхахъ. Я настававъ отъ давна на житье Гната, я матѣрь противъ него юдивъ, бо завидувавъ я ему Калины, съ котрою я хотѣвъ подружитись... Коли я не мôгъ розбити ихъ любови, весѣлья, навѣть пôдпаленьемъ кузьнѣ, впхався я въ его хату, щобъ тутъ за всяку цѣну пôмститись на сопернику... Но и тутъ не довелось... Тутъ все взяло иный оборотъ. Я мусѣвъ напередъ боротись съ Оксаною о кусень землѣ, котрый я мавъ дôстати и боровся такъ, якъ ось видите... Оксана не жiе — а я, яко еи убiйця стою передъ вами... Прiйшовъ я въ ночи ще дальше мститись, бо въ душѣ я все еще ненавидѣвъ свого соперника, а знаючи, якiй мôй конецъ буде, хотѣвъ еще и ему кôнця доѣхати... бо менѣ уже все одно було. И тихцемъ приходжу сеи ночи до хаты и, чатуючи на свою нову жертву, виджу все, що тутъ дѣеся и душу мою стиснувъ бôль, тяжкiй бôль! Гнатъ, то дивный чоловѣкъ, его надлюдска доброта розоружила мене, зворушила мою окаянну душу. Его не зломило доси жадне лихо на свѣтѣ. И ажь я мавъ бы его.. ломити? Нѣ! Николи! Мы колись въ дитинствѣ були сердечными прiятелями, но съ часомъ стали собѣ ворогами и я грязнувъ въ болото щоразъ бôльше... И не було чоловѣка, котрый бы мене зъ болота вытягнувъ, котрый бы вывѣвъ мене на пряму дорогу, не було ни-

кого. Ажь теперь чисте, якесь ангельске серце моего ворога навернуло мене... Боже, якъ далекій я ще ôтъ правои дороги... Однакъ Ты простивъ розбôйникови на крестѣ, то простишь чей и менѣ, розбôйникови, я покутувати буду, отдамся въ руки справедливости, отдамся на муки, ненависть и злобу замѣню на братну любовь, а любовь и покута моя чей змые тй слѣды крови, якими замарана моя душа... (*Михайло отходить, закрывши очи руками; присутнй въ хатѣ стоятъ мовъ закаменѣлй...*)

Куртина паде.

Конецъ.

Львôвъ, 27/V 1911.

Накладомъ Гр. Гануляка
выйшли слѣдующѣ книжки:

1) **МОНОЛОГИ и КУПЛЕТЫ** п. з. „Для отрады“, невычерпанѐ жерело гумору и смѣху въ II. частяхъ (по 50 гел.). 1 к. — гел.
2) **ЩАСЛИВЫЙ ЧОЛОВѢКЪ,** комедія въ 1 актѣ . . . . . . 50 „
3) **ХЛОПСКІЙ СЫНЪ,** комедія въ 1 актѣ . . . . . . 40 „
4) **ПРОПАВЪ „БЕФЕРДЕРУНОКЪ“,** шутка зъ войскового житья . 30 „
5) **МАРКЕРАНТЫ,** шутка зъ войскового житья . 30 „
6) **ВЕСНЯНѢ СНЫ,** поэзіи . . . . 50 „
7) **„ПАНЕ КОСТЮ МАЙТЕ КУРАЖ“ і „ПОСТОЛИ КИРИЛА“,** сатиры о укр. великанахъ . . . 12 „
8) **КОСТЬ і ФОЛИС у КАРЛЬСБАДІ,** сатира . . . . 8 „

Читайте!!

Монограмы и взоры до вышиванья по канвѣ (350 монограмôвъ и 150 взорôвъ) выйшли накладомъ Ганулякa. Цѣла колекція уже съ почтою 5 кор. 50 гел.

Взоры до вышиванья по канвѣ, новый накладъ, небувалѣ, просто чуднѣ, колекція (20 картинъ съ 200 взорами) съ почтою 3 кор. 20 гел.

Адресъ:

Гр. Ганулякъ, Львôвъ.